

SZAKDOLGOZAT

Hódsi Zsuzsanna

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Szent István Campus
Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
Vidékfejlesztési agrármérnök alapképzési szak

**Parád turisztikai fejlesztése a palóc kulturális örökség
segítségével**

Készítette: Hódosi Zsuzsanna

Belső konzulens: Dr. habil. Farkas Tibor
Tanszékvezető egyetemi
docens

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Vidékfejlesztés és
Fenntartható Gazdaság
Intézet / Vidék- és
Területfejlesztési Tanszék

Gödöllő

2024

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS.....	3
1.1. HIPOTÉZISEK.....	4
2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS.....	5
2.1. TURIZMUS.....	5
2.1.1. <i>A turizmus fogalma</i>	5
2.1.2. <i>A turizmus rendszere</i>	5
2.2. VIDÉKI TURIZMUS.....	6
2.2.1. <i>Falusi turizmus</i>	7
2.2.2. <i>Agroturizmus</i>	7
2.2.3. <i>Ökoturizmus</i>	8
2.2.4. <i>A vidéki turizmus összefüggései</i>	8
2.3. EGÉSZSÉGTURIZMUS, GYÓGYTURIZMUS, WELLNESS-TURIZMUS.....	8
2.3.1. <i>Gyógyturizmus</i>	9
2.3.2. <i>Wellness-turizmus</i>	9
2.4. PALÓCOK BEMUTATÁSA.....	10
2.4.1. <i>Palócok eredete</i>	10
2.4.2. <i>„Palócföld”</i>	11
2.4.3. <i>Palóc ünnepek, hagyományok, népszokások</i>	11
2.4.4. <i>Palóc népviselet</i>	16
2.4.5. <i>Palóc konyha, étkezési szokások</i>	17
2.4.6. <i>Palóc termékek, palóc márka</i>	18
2.5. PALÓCNAPOK.....	18
3. ANYAG ÉS MÓDSZER.....	21
3.1. PARÁD ÉS KÖRNYÉKÉNEK BEMUTATÁSA.....	21
3.1.1. <i>Parád</i>	21
3.1.2. <i>Bodony</i>	22
3.1.3. <i>Recsk</i>	23
3.1.4. <i>Sirok</i>	23
3.1.5. <i>Parádsasvár</i>	23
3.2. PRIMER KUTATÁS ISMERTETÉSE.....	24
3.2.1. <i>Kérdőíves kutatás</i>	24
4. EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSÜK.....	26
4.1. PARÁD TELEPÜLÉST LEÍRÓ ADATOK ELEMZÉSE.....	26
4.1.1. <i>Parád gyógyturizmusának, turisztikai értékeinek bemutatása</i>	29
4.2. TURIZMUS SZEREPE PARÁD ÉLETÉBEN.....	31
4.3. PÁLYÁZATOK A TURIZMUS FEJLESZTÉSE ÉRDEKÉBEN.....	32
4.3.1. <i>TOP-1.2.1-16-HE1-2019-00017 – „Panoráma túrák a Mátra gyógyító kincseinél”</i>	33
4.3.1.1. <i>Fehér-kői kilátó</i>	33
4.3.1.2. <i>Rákóczi-fa védőház</i>	34
4.3.1.3. <i>Túraobjektumok, turistaútvonalak karbantartása</i>	35
4.4. KÉRDŐÍVES KUTATÁS EREDMÉNYEI.....	35
5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK.....	46
5.1. HIPOTÉZISEK EREDMÉNYEI.....	47
5.2. JAVASLATOK.....	48
6. ÖSSZEFOGLALÁS.....	50
7. IRODALOMJEGYZÉK.....	52
8. ÁBRAJEGYZÉK.....	53
9. TÁBLÁZATJEGYZÉK.....	54

10. MELLÉKLETEK.....	55
11. NYILATKOZATOK.....	56

1. BEVEZETÉS

A turizmus az egyik legjelentősebb húzóhatással rendelkező ágazat, amely elősegítheti az elmaradottabb térségek gazdasági felzárkózását, a természeti és a kulturális értékek megőrzését és hasznosítását, a lakosság életkörülményeinek javítását. Magyarország adottságai rendkívül kedvezőek a turizmus fejlesztéséhez. (SZABÓNÉ IVÁNYI, 2001)

Az országon belül az Észak-magyarországi régió meglehetősen sok természeti és épített értékkel rendelkezik, ami miatt még kedveltebb úti célnak számít a turisták körében. Kiemelkedő a térség gyógyászati szempontból, híres gyógyhelyeiről, mofettáiról, kénes és szénsavas gyógyvizeiről, melyek további előnyt jelenthetnek a wellness-, egészség-, illetve gyógyturizmus területén. Emellett Parád településre, illetve környékére jellemző a palóc jelenlét. A Palócföldre jellemző a sajátos nyelvjárás, díszes népviselet, különböző hagyományok, illetve az egyedülálló palóc konyha.

A települést, mint a palóc néprajzi csoport egyik központját minden évben sokan felkeresik. A kultúra, történelem, hagyományok, gyógyturizmus és egészségturizmus egyaránt megtalálható a településen, ami szintén hozzájárul a település fejlődéséhez, további turisztikai fejlesztéséhez.

A szakdolgozatomban Parád település turisztikai fejlesztését mutatom be, a palóc kulturális örökség segítségével. Azért választottam ezt a témát, mert közel három éve élek a településen, valamint két és fél éve dolgozom a helyi önkormányzatnál, ahol lehetőségem nyílt egy-egy fejlesztés folyamatát végig követni, azok előkészítésétől egészen a befejezésükig. Amióta itt élek, foglalkoztat a település jövője, hogy hogyan lehetne fejleszteni Parádot, illetve a környéket. Milyen múltja van, mik azok a dolgok, amiket segítségül lehet hívni a település fejlesztése érdekében, mik azok, amikre építkezhet a turisztikai fejlesztés.

A primer kutatásom egy kérdőív volt, ahol a célközönséget azok a turisták alkották, akik már legalább egyszer jártak a településen valamilyen célból. Fontosnak tartottam, hogy lehetőleg olyan emberek válaszolják meg a kérdéseimet, akik nem a településen élnek, hiszen a turisták más szemmel látják az esetlegesen felmerülő problémákat, hiányosságokat, mint a helyiek. A kutatás eredményeképp egy átfogó képet kaptam arról, hogy mik azok a területek, amik fejlesztésre szorulnak, mik az erősségei, gyengeségei Parádnak. Emellett a szekunder kutatásom adatai segítségével vizsgálom Parád település demográfiai, társadalmi és gazdasági helyzetét, valamint kitérek a turisztikai szempontól legjelentősebb pályázatra is.

A Covid19 járvány a legtöbb turizmusból élő településre negatív hatást gyakorolt, hiszen az emberek nem kirándulhattak, nyaralhattak úgy, mint az ezt megelőző években. A járvány lecsengése után kiemelt szerepet kapott a település életében az, hogy hogyan érje el a járvány előtti turista forgalmat. A vizsgált adatok, mint például a helyi idegenforgalmi adó bevétele, vagy a településen eltöltött vendégéjszakák száma jól mutatja, hogy a járvány utáni években fokozatosan sikerült újraépíteni Parád népszerűségét a turisták körében.

1.1. Hipotézisek

A szakdolgozatomat és az ahhoz tartozó kutatásomat az alábbi hipotézisek vizsgálatára építettem fel:

H1: Parádnak aktívabb falumarketingre van szüksége

H2: A településre látogató turistáknak igénye van a nagyobb mértékű tájékoztatásra

H3: Parád gazdaságfejlesztésében nagy szerepet játszik a turizmus

H4: A palóc hagyományok nem kellő mértékben jelennek meg a település életében

H5: A palóc hagyományok fenntartása egyre nehezebb feladat

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. Turizmus

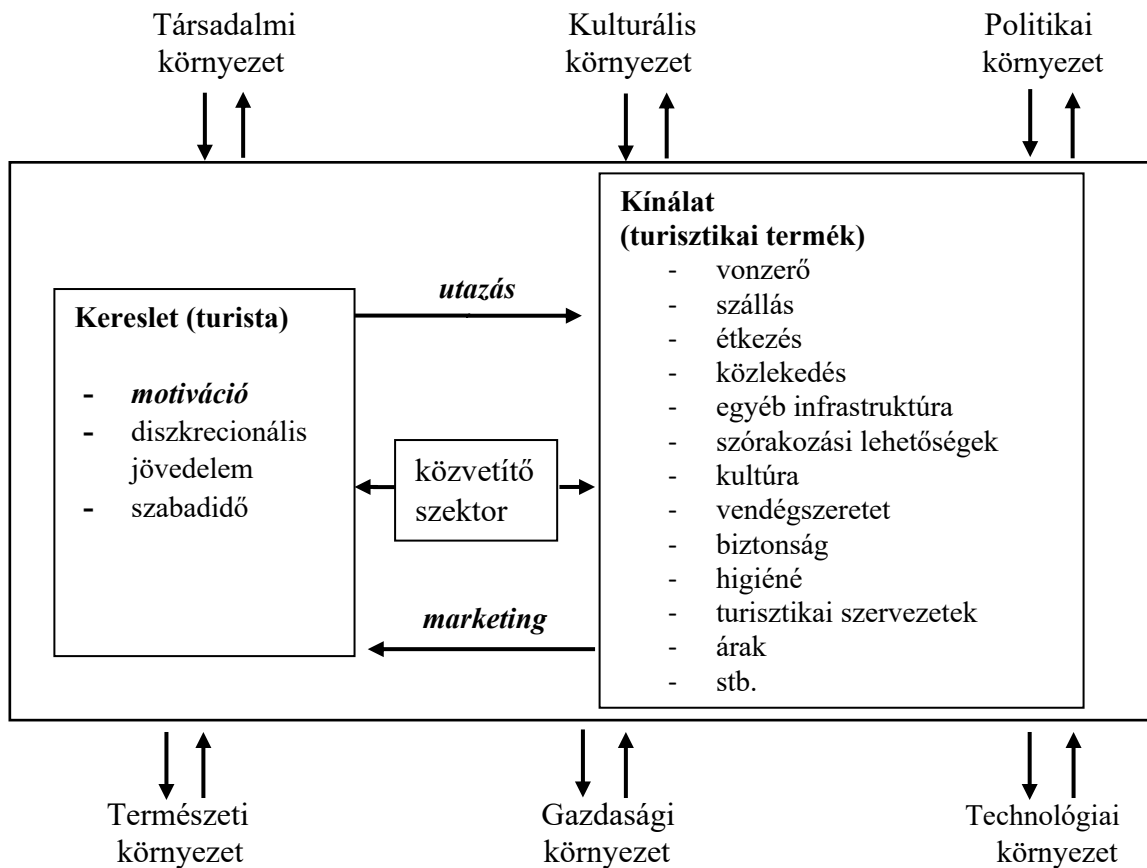
2.1.1. A turizmus fogalma

A turizmus az emberi társadalmak azon tevékenysége, amely alapvető hatást gyakorol az egyes nemzetek társadalmi, gazdasági, kulturális életére, a társadalmi kapcsolatokra, a szabadság kiteljesedésére, az emberek életminőségére. A Föld valamennyi lakójának egyformán joga, hogy felfedezze a világ kincseit, szépségeit. A mozgás szabadságának jogát a pihenéshez és a szabadidőhöz való jog következményeként kell tekinteni. (KARDOS, 2011) A turizmusnak több definíciója formálódott az idők során, hiszen az folyamatosan fejlődött. Az egyik általánosan elismert megfogalmazást a WTO és az Interparlamentáris Unió 1989-ben elfogadott Hágai Nyilatkozata a következő tömör formában fejezi ki: *„A turizmus magában foglalja a személyek lakó- és munkahelyén kívüli minden szabad helyváltogatását, valamint az azokból eredő szükségletek kielégítésére létrehozott szolgáltatásokat.”* (LENGYEL M. , 2004)

Két formáját különböztetik meg, a hivatásturizmust és a szabadidő-turizmust. A szabadidő-turizmusba minden olyan tevékenység beletartozik, amit az illető saját elhatározásból tesz, annak érdekében, hogy kikapcsolódjon, regenerálódjon. A hivatásturizmus ezzel szemben olyan utazásokat foglal magában, amiket az illető nem feltétlen kikapcsolódás céljából tesz, hanem azért, hogy a szakmájához kapcsolódó különböző ismereteket megszerezzen, szakmai elismertségét építse.

2.1.2. A turizmus rendszere

A turizmus gazdasági, pszichológiai, társadalmi és kulturális jelenségnek is tekinthető (PRZECLAWSKI, 1993). A kereslet és kínálat, mint gazdasági erők, a turizmust is befolyásolják. A turizmus rendszerén belül kereslet oldalon jelenik meg a turista, kínálat oldalon pedig a turisztikai termékek, amelyek kölcsönhatásban állnak a társadalmi, kulturális, gazdasági, politikai, természeti, és technológiai környezet elemeivel, (1. ábra). A kölcsönhatás lehet pozitív, illetve negatív is és a hatóerők nem feltétlenül egyenlő nagyságúak a különböző területek között. A környezet befolyásolja a turizmus fejlődését, amely pedig visszahat a környezetre. (LENGYEL M. , 1992)

1. ábra A turizmus rendszere és környezete (forrás: (LENGYEL M. , 1992))

A turista (kereslet) és a turisztikai termék (kínálat) közötti kapcsolatot a turista felé irányuló direkt, illetve indirekt marketing és a közvetítő szektor tevékenysége hozza létre. A turista döntése az utazásról mindig a saját belső motivációján alapul. Ahhoz, hogy ez az utazás döntéssé alakuljon, az adott úti cél attrakciója járul hozzá, tehát megállapítható az, hogy a vonzerő és a motiváció között kiemelten szoros kapcsolat áll fent. (LENGYEL M. , 1992) A rendszer további szereplői, a turistákon felül, a település lakossága, a turizmus szektorban dolgozók és a turisztikai vállalkozók is, akik fogadják az adott településre érkező turistákat.

2.2. Vidéki turizmus

Minden olyan tevékenységet, amely vidéki környezetben történik és céljait tekintve illeszkedik a vidékfejlesztéshez, a vidéki turizmushoz soroljuk. (KOVÁCS T. , 2000) A vidéki turizmus több csoportra bontható, mint például falusi-, agro-, ökoturizmus. (TASNÁDI, 2002) Tovább bontva a vidéki turizmust, különbséget tehetünk gazdasági-, bevásárló-, attrakció-, gyógy-, és termál-, tanulmányi-, agro-, farm-, bio-, öko-, falusi-,

természetjáró-, vadász-, kulturális-, vízi-, örökség-, vallási-, élmény-, gasztro-, bor-, üdülő-, pihenő-, egészség-, kaland-, sport-, lovas-, horgász-, és kerékpáros turizmus között. (KÓRÓDI, 2006)

2.2.1. Falusi turizmus

Tovább pontosítva a falusi turizmus: „a városon kívüli, helyi és regionális vonzóerőkkel rendelkező, gondozott falusi, vidéki környezetben, a bel- és külföldi vendégek szabadidő-eltöltési szükségleteinek széles körű, kereskedelmi alapokon történő kielégítése és az ezt szervező helyi intézmények és szolgáltatók együttműködése”. (JENKEI, 2002) A falusi turizmus szempontjából különösen fontos egy adott térség vonzereje, a település légköre, szolgáltatásai. Ezek lehetnek természeti értékek, történelmi, gasztronómiai, kulturális különlegességek. (FENYVESI, 2023)

A falusi turizmus az 1990-es évek elején vált újra népszerűvé, ugyanis ekkor a nők kiszorultak a munkaerőpiacról, vissza a háztartásba, aminek következtében egyre több szabadidejük lett. Ez azt eredményezte, hogy a falvakban rendelkezésre álló eszközökből, a háziasszonyok tudásából, kapcsolati tőkéből és a faluban szervezhető programokból kialakult a falusi turizmus kínálata, ami bevételi forrást jelentett. (KOVÁCS D. , 2020) Sokan hitték, hogy a falusi turizmus képes lesz majd a vidéki gazdaság válságának feloldására. Ez azonban nem következett be és húsz évvel később, a 2010-es KSH mezőgazdasági összeírás adatai szerint az 567.446 egyéni gazdaság mindössze 7%-a foglalkozott egyéb gazdasági tevékenységgel, köztük vendégfogadást mindössze az összes gazdaság 0,2%-a végzett. (MOLNÁR & REMENYIK, 2017)

2.2.2. Agroturizmus

Az agroturizmus kínálatát a mezőgazdasági adottságok és termékek adják. A vendégfogadás az „agrárüzemben” történik, vonzerőit az agrártevékenységek alkotják. Vagyis mezőgazdasági tevékenységekhez köthető sporttevékenységek, mint például a lovasturizmus, vadászturizmus és horgászturizmus is ide tartoznak. A helyi termékek, specialitások, helyi környezetben való fogyasztása, egyedülálló attrakciója az agroturizmusnak. Ezenkívül előnyként említhető, hogy ezek a termékek, közvetlenül a termelőktől megvásárolhatók, ezzel is növelve a gazdák piacát.

2.2.3. Ökoturizmus

A természeti értékek önmagukban is előnyök és lehetőségek, azonban nem bizonyulnak turisztikai vonzerőnek, csak más tényezőkkel együttvéve figyelhető meg igazán az értékük. Ahhoz, hogy fenntartható módon hozzájáruljon egy település gazdaságához és a helyi közösségek fejlődéséhez, egy összetettebb rendszer létrejötte szükséges.

Turisztikai infrastruktúrák között említhetjük a szállás- és vendéglátóhelyeket, továbbá ökoturizmuson belül a tanösvényeket és bemutatóközpontokat, olyan objektumokat, amelyek megteremtik a turisták információszerzésének, tájékozódásának lehetőségét. Az ökoturizmus sikeréhez továbbá hozzájárul a marketing (ZSÓTÉR, 2007) az oktatás, együttműködés, innováció, társadalmi tőke minősége is (KULCSÁR, 2013). Minden olyan tényező a rendszer része, ami hozzájárul a helyi gazdaság fejlődéséhez és növeli az ökoturizmus hatékonyságát. A helyi gazdaság fejlesztése akkor lesz sikeres, ha minél nagyobb mértékben a helyi termékekre (helyi ételek, kézműves termékek) és szolgáltatásokra (vendéglátás, rendezvények) épül. A sajátos erősségek kihasználásának köszönhetően, a vidéknek lehetősége van a megkülönböztetésre, a helyi sajátosságok kínálatára, és ezáltal elérhető a dinamikus fejlődés (KIS & PESTI, 2015).

2.2.4. A vidéki turizmus összefüggései

A vidéki turizmus együtt kínálja a pihenést, a természeti környezetet, más kultúrák, hagyományok megismerését és a hétköznapi ritmustól való elszakadás lehetőségét. Különböző vidékeken, a vidéki turizmus különböző fajtáival találkozhatnak a turisták, mint például gasztro-, vízi-, sport-, üdülő-, egészségturizmus, attól függően, hogy az adott térségben milyen turisztikai termékek, kínálati elemek találhatóak. Vidéki turizmusnál fontos, hogy a lakosság a saját akaratából, saját erőforrásainak felhasználásával élje meg a fejlesztéseket és fogadja a településre érkező vendégeket. (KÓRÓDI, 2006)

2.3. Egészségturizmus, gyógyturizmus, wellness-turizmus

Az Országos Egészségturisztikai Fejlesztési Stratégia meghatározása szerint: *„az egészségturizmus a gyógy- és wellness-turizmust átfogó fogalom, a turizmusnak azon területét jelenti, ahol a turista utazásának fő motivációja az egészségi állapotának javítása és/vagy megőrzése, tehát a gyógyulás és/vagy a megelőzés és ennek megfelelően a célterületen tartózkodása alatt igénybe is vesz egészségturisztikai szolgáltatás(oka)t.”* (OEFS., 2007)

Fontos tisztázni, hogy a gyógyturizmus és egészségturizmus fogalma megkülönböztetendő egymástól, ugyanis, míg a gyógyturizmus egy helyreállító, rekreációs vonal, addig az egészségturizmus egy megelőző, prevenciós irány. A prevenciós turizmust, ma már wellness turizmusnak is nevezik.

2.3.1. Gyógyturizmus

A gyógyturizmus az állandó lakóhelyen kívüli gyógyhelyekre történő utazást, az ott történő ideiglenes tartózkodást és a gyógyszerellátásokat, valamint egyéb kiegészítő turisztikai szolgáltatások igénybevételét foglalja magába. A konkrét betegség gyógyítása, kezelése, vagy utókezelése céljából különféle, tipikusan természeti gyógytényezőre (gyógyvíz, gyógybarlang, gyógyiszap, mikroklíma) épülő gyógymódok igénybevételéhez kapcsolódik, melyek elsősorban gyógyfürdőkben, egészségügyi, illetve gyógyintézetekben, érhetők el. A gyógyturizmus tehát „az egészségi állapot konkrét javítása (gyógyulás, panaszok csökkentése, állapot stabilizálása, elvesztett képességek visszaszerzése/pótlása) céljából igénybe vett, egészségügyi ellátásokra – ideértve a gyógyászati ellátásokat is – alapozódó egészségturizmus. (A gyógyturizmus tendenciái a világban, 2009)

A gyógyturizmus célcsoportja azok az emberek, akik valamilyen krónikus betegségben szenvednek, illetve fájdalmaik enyhítésére törekszenek. Ahogy már említettem a gyógyturizmus fő célja a gyógyulás, tehát, akik igénybe veszik ezt, azok elsősorban egészségügyi kezeléseket igényelnek. Mivel a kezeléseket mellett rendelkeznek további szabadidővel, ezért az adott helyen igénybe vehetnek különböző turisztikai szolgáltatásokat is. A tipikusan természeti gyógytényezőre (gyógyvíz, gyógybarlang, gyógyiszap, mikroklíma) épülő gyógyászati és turisztikai szolgáltatások között a fő hangsúly a gyógyászatra helyeződik, amelyeket kiegészítenek a turisztikai szolgáltatások és vonzerők. (OEFS., 2007)

2.3.2. Wellness-turizmus

A gyógyturizmussal szemben a már említett wellness-turizmus szolgáltatásait azok az emberek veszik igénybe, akik alapvetően egészségesek, azonban szeretnék kikapcsolódni, feltöltődni, egészségmegőrzés céljából. Az igénybe vevők körében fontos szerepe van mind a fizikai, mind pedig a mentális egészség megőrzésének. A wellness-turizmus szolgáltatásai négy főbb csoportba sorolhatók:

- Testi egészség: szauna, masszázs, különböző fürdők
- Lelki egészség: meditáció, aromaterápia, légzőgyakorlatok
- Szépségápolás: pedikűr, manikűr, pakolások, test kezelések
- Sporttevékenységek: stretching, pilates, jóga, vízi torna

A wellness-turizmus résztvevői tehát igyekeznek egészségtudatosan élni, megőrizni a testi, lelki egészségüket. Mivel a hétköznapi életben ezt kevés ember tudja megvalósítani, ezért egyre nagyobb az igény arra, hogy ezt a mindennapokból kiszakadva, az otthoni környezettől eltérő helyen önállóan, vagy pedig szakmai segítséggel gyakorolják.

Parádon mindkét feltétel adott, mind a wellness szálloda, mind pedig a gyógyhelyek, a gyógyturizmushoz szükséges gyógytényezőkkel együtt. A timsós gyógyvíz, a kénes gyógyvíz, a mofetta, és az erdőségnek köszönhető kristály tiszta levegő, mind a gyógytényezők közé sorolható. Ezeknek köszönhetően folyhat a településen gyógyturizmus és wellness-turizmus egyaránt.

2.4. Palócok bemutatása

2.4.1. Palócok eredete

Az elmúlt évszázadok alatt számos néprajzkutatót, történészt foglalkoztatott a kérdés, hogy vajon honnan származhatnak a palócok. Ez az a nép, amelyik sok kérdést vet fel maga körül, és mind a mai napig nem sikerült teljes mértékben megfejteni és egyezsége jutni annak tekintetében, hogy honnan is ered a palóc nép. Ahányan vizsgálták ezt a témát, annyi féle teória született.

A Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyvében (2002) Paládi-Kovács Attila öt megközelítésről beszélt, hogy korábbi kutatások szerint, honnan is származhatnak a palócok.

1. A palócok a kabarok utódai.
2. A palóc népcsoport polovec-kun népből eredeztethető.
3. A palócok avar, székely, kazár törzsek leszármazottjai.
4. A palócok és a magyarok egy helyről, egy időből származnak.
5. Ósmagyarok és szlávok keverékei.

A kabarok, avarok, székelyek, kazárok mind ugyanarra a gyökerre vezethetők vissza, ugyanis ezek magyar vagy magyarokhoz csatlakozott őstörzsek voltak. Ezek az elnevezések az önazonosságot jelképezték, azonban mind a magyar nyelvet beszélték, tehát megértették

egymást. Ezért sem állja meg teljesen a helyét az a feltételezés, hogy szláv eredetűek lettek volna a palócok, hiszen ez azt jelentené, hogy egy másik nyelvet beszéltek, ami teljesen eltűnt volna és a magyar lépett volna a helyébe. Az, hogy az ősmagyarokkal együtt érkeztek a Kárpát-medencébe, vitatott téma, de emellett az állítás mellett szól, hogy bizonyos „ősmagyar” szavakat a mai napig használnak.

A kunok török nyelvű nomád nép voltak, akik a 11. század végén, 12. században települtek be Magyarországra. A kunokat más néven polovecnek is hívták. A polovec szó bizonyos értelmezésekben mezőn lövöldözőt jelent, innen is ered a feltételezés, hogy a palócok a Kárpát-medencébe betörő kunok voltak. A történészek egy csoportja a palóc szót a polovec szóból származtatja.

Bár ezek a megközelítések léteznek, ennek ellenére a mai napig nem sikerült teljes mértékben megfejteni, hogy honnan is származhat a palóc nép.

2.4.2. „Palócföld”

Az évszázadok alatt sok történész, néprajzkutató szerette volna meghatározni, hogy hol is élnek a palócok, mit nevezhetünk „Palócföldnek”, azonban akárcsak a palócok eredetét, úgy a földrajzi elhelyezkedésüket sem egyszerű lehatárolni egy bizonyos tájra.

A Palócok című könyv I. kötetében Paládi-Kovács Attila (1989) úgy fogalmaz, hogy a Palócföld, mint olyan egy fiktív tájfogalom, amit a történészek maguk alkottak meg, mivel szerették volna meghatározni azokat a településeket, községeket, ahol a palóc nép élt. Értekezésében különféle érveket sorakoztat fel annak fényében, hogy miért is nem lehet egy tájra, tájegységre rámondani azt, hogy ott éltek csak a palócok. Vannak, akik azt vallják, hogy célszerűbb a Felföld megnevezést használni, azonban ez nem állja meg a helyét, hiszen ez egy olyan tájegység, mint az Alföld vagy Erdély, tehát a Palócföld és a Felföld viszonya leginkább a Székelyföld és Erdély kapcsolatához hasonlítható.

Ha mindenképpen szeretnénk térben elhelyezni azt a területet, ahol a palócok éltek, akkor a legtöbb helyen azt találjuk, hogy Nógrád, Hont, Heves, Borsod és Gömör történelmi megyékre vetítik le ezt.

2.4.3. Palóc ünnepek, hagyományok, népszokások

A hagyományok egy része a mai napra eltűnt a mindennapi életből a világ változásával, azonban a mai napig akadnak olyan hagyományörző csoportok, közösségek, akik ezeket

fenntartják és az év egy-egy napján visszahozzák azokat. A palócoknál viszonylag sok naptári naphoz köthető valamilyen népszokás, amit a régi időkben előszeretettel tartottak, ünnepeltek.

A téli ünnepkor egyik legnagyobb kiterjedésű időszaka az advent, ami a karácsonyt megelőző hat hetet jelentette a palócoknál. Ebben az időszakban böjtölniük kellett, eleinte hétfő, szerda, és pénteki napokon, aztán 1771-ben Mária Terézia kérésére XVI. Kelemen pápa módosította az ünnepek rendjét (GULYÁS & SZABÓ, 1989), és innentől kezdve a böjti napok közül kivették a hétfőt, így maradt a szerda, péntek.

Az adventi időszakon belül számos névnaphoz köthető különböző népszokás, mint például Katalin, András, Borbála nevekhez. Ezek a névnapokon jellemző volt valamiféle szerelmi jóslás. A különböző településeken különféle módokon jósoltak. Volt, ahol a lányoknak kilenc faágat kellett vízbe tenni, és ha azok karácsonyig kivirágoztak, akkor a lány a következő évben férjhez ment. Ehhez a szokáshoz voltak különböző megkötések, mint például az ágakat minden reggel friss patak vízzel kellett meglocsolni. Egy másik településen ugyancsak gallyakat kellett vízbe rakni, azonban ott férfi neveket írtak a lányok az ágakra. Amelyik a leghamarabb kizöldült, olyan nevű férje lett az illetőnek. András napján (november 30.) Parádon és Bodonyban szokás volt, hogy a lányok egész nap böjtöltek, majd pedig András-nap éjjelére férfinadrágot tettek a párnájuk alá, mondván, hogy ennek segítségével megálmodják a jövőbeli férjüket. Egyes településeken megtalálhatók voltak ugyanazok a népszokások, viszont más napokon tartották azokat. Míg Gömörben András napjához, addig az Ipoly mentén Luca napjához köthető a szokás, miszerint a lányok ólmot öntöttek, és amilyen formájú szerszám rajzolódott ki, abból következtették ki, hogy milyen foglalkozású lesz a leendő férjük.

Luca napjához (december 13.) köthető még, a mai napig ismert szokás, ekkor faragták ugyanis a lucaszéket. A hiedelem szerint, ha erre a székre ültek a karácsonyi misén, akkor meglátták a gonosz, ártó szellemeket, boszorkányokat. Ezen a napon bizonyos munkákat, mint például mosás, fonás, tilos volt végezni.

A következő legnagyobb ünnep a karácsony volt. A néphagyományban a karácsonyt „nagykarácsonynak”, míg az újévet „kiskarácsonynak” nevezték. December 24. napját karácsony böjtiének is hívták. Ennek a napnak a legfőbb történése a vacsora volt, aminek meg volt a saját menete. Vacsora előtt leterítették az asztalt és mindent, amit készítettek, ételt, italt, de még különböző magvakat, gazdasági eszközöket is tettek az asztalra. Ezt azért tették, mert úgy tartották, hogy ami az asztalra kerül, az a következő évben áldás lesz nekik. Emellett az

első falatot mindenből az asztal sarkára rakták. Egyes helyeken ezt a halottak miatt tették, ugyanis úgy gondolták, hogy a halottak is részesülnek a vacsorából. Máshol ezt a falatot az angyaloknak hagyták ott. Szokás volt még, hogy az asztal alá szénát tettek, egyesek szerint azért, hogy jó legelő legyen, mások szerint viszont Jézus Krisztusnak, mivel ő maga is azon feküdt. A vacsora fő ételei, kisebb eltérésekkel ugyan, de mindenhol savanyú bableves és mézes-mákos guba voltak. Karácsony böjtén általános szokás volt a karácsonyi köszöntés, más néven kántálás. Jelen volt még az úgynevezett ostyahordás is. Ez azt jelentette, hogy a kántor az iskolás gyerekeknek adott ostyát, néhány helyen molnárkalács néven ismert, ami a karácsonyi vacsora egyik fontos étele volt, amit aztán a gyerekek széthordtak, a kántornak pedig a házaktól ezért cserébe babot, lencsét, mákot és különféle magvakat adtak.

A karácsonyi köszöntés egyik sajátos formája a pásztorjárás, amivel párhuzamosan folyt a karácsonyi vesszőhordás is. Ekkor a pásztorok járták a falut és elmentek minden állattartó családhoz a jókívánásaikkal. A vesszőhordás egy-egy településen mást jelentett. Volt, ahol a vesszővel a pásztorokat csapkodták, mondván, hogy ahogy ők ugrálnak, úgy ugráljanak majd az állataik is. Egy másik helyen úgy tartották, hogy az a jó, minél több hajtása van a vesszőnek, mert akkor annyi borjú és malac lesz a jövő évben. Nógrád megyében az volt a szokás, hogy egy szép köszöntő után megcsapkodták a kondást, majd a család többi tagját, hogy egészségesek legyenek.

A karácsonyi ünnepkör legjellegzetesebb szokása a betlehemezés volt. A betlehemes játék első magyar nyelvű emléke a XVII. századból, a Nógrád megyei Ecsegről származik. (GULYÁS & SZABÓ, 1989) A betlehemes játékok magyar énekeket tartalmaztak. A játék végén a betlehemes fiúk adományokat kértek.

Karácsony után a szilvesztert jellemzően nem ünnepelték, azonban az újév első napján étkezési előírások, tilalmak voltak. Szokás szerint ezen a napon főként disznóhúst ettek, ugyanis azt tartották, hogy a malac a föld alól is kitúrja a szerencsét, azonban szárnyast nem volt szabad enni, mivel az elkaparta azt. Emellett jellemző volt a bab, lencse, kukorica valamilyen formájú elkészítése.

A palóc nép egy vallásos nép, így nem véletlen, hogy az egyházi ünnepeket ők is tartották, ünnepelték. Ilyenek például a Vízkereszt (január 6.), Gyertyaszentelő (február 2.), Virágvasárnap, Húsvét, Pünkösd.

A farsang Vízkereszt napjától egészen a nagyböjt kezdetét jelző hamvazószerdáig tartott. A farsang inkább a fiatalok időszeke volt, akkor mulatoztak, azonban ennek az időszaknak is

inkább az utolsó három napját tartották ünnepnek, a farsangvasárnap, farsanghétfő, farsangkedd. Ekkor készítették, a farsangra mai napig jellemző, pampuskát (fánk), herőcét, mákos ferentőt, más néven mákos gubát.

Farsang után hamvazószerdával kezdődött a nagyböjt, ami negyven napig tartó böjtölést jelentett, készülve ezzel a húsvét ünnepére. Ebben az időszakban nem volt szabad zajos, táncos multságokat tartani, valamint a húsételektől is tartózkodniuk kellett. Gyakori böjti ételek voltak a savanyúkáposzta leves, kásák, tejes tészta.

A tavaszi ünnepkör a Virágvasárnappal kezdődött a palócok számára, ami kifejezetten egyházi ünnep volt. Ahogy a nagyböjt többi napján, úgy ezen a napon sem volt szabad multságokat rendezni, illetve vasárnap lévén nem volt szabad dolgozni. Kizárólag egy fajta munka volt engedélyezve, mégpedig a virágmagok elvetése. Parád és Bodony környékén úgy tartották, hogy ezen a napon azért sem szabad táncolni, mert letáncolnák a virágokat a fákról. Országszerte ismert hiedelem volt, hogy az ezen a napon a templomban megszentelt barka lenyelése megvéd a betegségektől. Bizonyos helyeken a mai napig úgy tartják, hogy a barkát nem szabad bevinni a házba, mert az azt jelenti, hogy bevisszük a legyeket és férgeket is. A Virágvasárnapnak nem csak egyházi gyökerei vannak, ugyanis ekkor volt jellemző a villőzés, kiszehordás. A kiszehordás alkalmával úgy tartották, hogy a betegségeket kiűzik a faluból, ezzel együtt még a böjt kihordását is jelképezte, bár ekkor még nem volt vége a nagyböjtnek.

A Virágvasárnapot követő hetet nevezték nagyhétnek. Ekkor Farkas Pál (1911) feljegyzései alapján „*húsvétkor a palócz kisöpri, kimeszeli, kitapasztja, rendbehozza házát, megnyitogatja a lovát, kipucolja a szerszámait és tisztogat mindenütt.*” A nagycsütörtöki szokások közül a legjelentősebb az úgynevezett keresztjárás volt, ahol a faluban lévő keresztet sorra meglátogatták, és Jézus szenvedéséről elmélkedtek. Ezután betértek a templomba és hajnalig tartó virrasztáson vettek részt. Ez a szokás mind a mai napig fellelhető. Az ezt követő nap, nagypénteken hajnalban kimentek a patakhoz, hogy megmosdjanak. Ehhez társul az a hiedelem, hogy ha megmosakodnak a vízben, akkor nem lesznek szeplősek, és egész évben egészségesek lesznek. Ezen kívül az állatokat is lehajtották a patakhoz, hogy őket se éri el a betegség. Ebből a vízből haza is vittek az otthon fekvő betegeknek, amit Parád környékén „rózsavíznek” neveztek. Ezen a napon teljes böjtöt tartottak az emberek. Nagyszombaton estefelé megtartották a feltámadási körmentet, ami után a teljes böjt feloldódott és kezdetét vette a húsvéti ünneplés. Húsvéthétfőt nevezték vízbehányó hétfőnek is, ugyanis ez a locsolkodás napja volt. Ekkor a legtöbb helyen a legények vödröt ragadtak és meglátogatták a

falubeli lányokat, annak reményében, hogy még ágyban találják őket és úgy tudják őket meglocsolni. A lányok azonban ennek az ellenkezőjét szerették volna elérni, ezért ezen a napon minél hamarabb felkeltek, hogy elbújhassanak a locsolkodni vágyó legények elől. A locsolkodás után a lányok átöltöztek, majd pedig megkínálták a legényeket a húsvéti étkekből, ezzel együtt pálinkát és bort is kínáltak. Bizonyos helyeken piros tojással ajándékozták meg a locsolkodókat. Ez a szokás a mai napig fennmaradt, illetve kifejezett hagyománya van például Hollókőn, ahol minden év húsvéthétfőjén tartanak nyilvános locsolkodást.

Május elsején hagyománnyá vált a májusfa állítása. Ezen a napon a legények csoportokban indultak el hajnalban az erdőbe, ahol kidöntöttek pár magas fát, lehetőleg egyenes szárút, majd pedig a kiválasztott lány háza elé ásták be. Néhány helyen a fát ők maguk díszítették különféle papírszalagokkal, kendőkkel, de akadt, ahol a lánynak kellett feldíszíteni azt. A májusfát a legény a kiválasztott szeretőjének állítja, és ha a lány elfogadja az udvarlást, tehát behívja a csapatot, vagy feldíszíti a fát, akkor már a közösség és a család előtt is nyilvános lesz a kapcsolatuk. (GULYÁS & SZABÓ, 1989) A májusfa állítása közben a legtöbb helyen énekeltek, de megemlítték olyat is, ahol ezt csendben illett megtenni.

Pünkösdkor szokás volt mátkatálat küldeni egymásnak. A mátkatálat a legtöbb helyen 8-10 éves fiatal lányok vitték, akik fehér ruhába öltözve teljesítették ezt, viszont volt, ahol ezt nem fiatal lányok, hanem menyecskék tették. A fiúk lányoknak, míg a lányok fiúknak küldték a tálat. A mátkatál tartalmáról több feljegyzés is született. Néhol úgy jelenik meg, hogy a tálon egy koszorú formába font kalács volt, annak a közepében pedig egy kis üveg bor, míg máshol a tálon ezek mellett volt még tojás, szentelt só, torna, de akár füge, alma vagy dió is lehetett rajta. Bizonyos területeken úgy gondolták, hogy a tál nem csak fiú lány között cserélhet gazdát, hanem akár több település fiatalsága közt is szorosabbra fűzheti a barátságot.

A nyári és őszi ünnepkör a télihez és tavaszihoz képest meglehetősen szegényesnek mondható, ugyanis a nyári ünnepkörbe egy jelentősebb napot említenek a feljegyzések, ami nem más, mint június 24.-e, Szent Iván napja. Ez a nap a tavaszi napforduló ünnepe. Szokás volt ekkor tüzet gyújtani, majd pedig következett a tűzgrás. Néhol a tüzet csak a lányok, volt, ahol a fiúk is ugrották. Egyesek szerint erre azért volt szükség, hogy a betegségek úgy hamvadjanak el, mint a tűz. Az őszi ünnepkörbe feljegyzésre kerültek őszi pásztorünnepek, illetve a Mindenszentek (november 1.) és halottak napja is.

A palócok körében meglehetősen gazdag az élet jeles eseményeivel összefüggő szokásrendszer. Ilyenek például a születés, temetkezés, illetve párválasztás, lakodalom. A lakodalom nálunk kifejezetten nagy esemény, ugyanis több napig is eltarthat.

2.4.4. Palóc népviselet

A palóc népviselet igencsak díszesnek mondható, ami azon felül, hogy szép látvány, sok mindent elárult a viselőjéről. Aki ismeri ezeket a ruhákat, megtudhatja, hogy a viselője milyen korban van, ezen felül az anyagi helyzetét is tükrözi, valamint rájöhét, hogy melyik palóc vidékről származik. A palóc viseletek nagyon hasonlítanak egymáshoz, azonban minden tájnak meg van a maga sajátossága, apró részlete, ami megkülönbözteti a többitől.

A férfiak viselete meglehetősen egyszerű volt a nőkéhez képest, ugyanis ők általában fehér, bő ujjú vászoninget viseltek, valamint hosszú, fekete szűk nadrágot vagy bő szárú vászonnadrágot. Emellett ünnepekkor hosszú szárú csizmát és esküvőjük után cifraszűrt viseltek.

A nők viselete ettől bonyolultabb és sokkal díszesebb. A nők is, akárcsak a férfiak, különböző eseményekre különböző ruhákat viseltek. A nők díszes, fodros, rövid ujjú inget hordtak, ami fölé bársony vagy selyem felsőt vettek, a válluk és nyakuk köré pedig díszes, virágos kendőt kötöttek. A fejükre a lányok díszes pártát raktak, az asszonyok pedig kendőt viseltek. A legfelső, díszes szoknyájuk alá akár 6-10 kikeményített alsószoknyát is felvettek. Lábukra magassarkú csizmát húztak. Ahogy idősödtek az asszonyok, esetleg gyászoltak, a díszes ruhákat úgy váltotta fel a sötétkék vagy fekete öltözet.

2. ábra Palóc népviselet (forrás: kekesonline.hu)

Mivel a palóc vallásos nép, ezért az egyházi ünnepekre illet az ahhoz illő színű ruhát viselni. Húsvétkor fehérben, Pünkösdkor pirosban, Karácsonykor világos színekben jártak, a böjt és gyász alatt lilát és feketét viseltek. Feketevasárnapon és Nagypénteken minden ruhadarab, így még a harisnya is fekete volt. Virágvasárnapon a katolikusok fehérmintás, tarka tavaszi öltözetet vettek. Mária ünnepeken a katolikusok a kék színt hangsúlyozták. (DEMECS, 2022)

2.4.5. Palóc konyha, étkezési szokások

Akárcsak az összes népnek, úgy a palócok táplálkozásának a kialakulásában is számos tényező játszott szerepet, mint például a környezeti adottságok, állatok, növények elérhetősége. A konyájukban a mai napig sok olyan étel megtalálható, ami a régmúlt időkre vezethető vissza.

Náluk a levesnek mondhatni központi szerepe volt az étkezésben. A legtöbb levest habarással készítették, nem véletlen, hogy az mai napig jól ismert palócgulyás is habarással készül. Fogyasztottak még úgynevezett „magalevit”, ami az előzőleg kifőzött „csíknak” (tészta) a leve, és ezt ízesítették hagymával és pirospaprikával. Jellemző még a rántottleves, savanyú krumplileves fogyasztása is. Ezen kívül különleges ételük volt még az úgynevezett abállé, ami a hurka alapanyagainak a főzőleve volt.

Ezen a tájon kiemelt szerepe van a krumplinak, ugyanis sok étel alapanyagai közt megtalálható. Ilyenek például a ganca, nánicka (krumplilepény), a szlovák hatásra elterjedt gancsos (sztrapacska), illetve előszeretettel fogyasztottak héjában sült burgonyát is. Emellett jellemző még a területre a kásafélék szeretete. A krumpli mellett hetente többször is fogyasztottak „csíkot” (tészta). Ezt többféle módon fogyasztották, például mákkal, túróval, krumplival, káposztával.

Jellegzetes ételük még a túros lepény vagy krumplis túros lepény. Előszeretettel sütöttek a palóc asszonyok, különböző ünnepekre réteseket, például káposztás rétest, molnárkalácsot (ostya). Farsangkor jellemzően pampuskát és herőcét (LENGYEL Á. , 2019) fogyasztottak. Lakodalmakra pedig morványkalácsot (töltelék nélküli kalács) díszítettek, és ferentőt sütöttek, aminek különlegessége volt, hogy sütés után forró, cukros vízzel öntötték le, majd mákkal, mézzel fogyasztották.

A palóc nép, vallásossága miatt, az egyházi ünnepekhez illően étkezett. Például a húsvétot megelőző nagyböjtben kerültek a húskételeket. Abban az időszakban leginkább krumplis, savanyúkáposztás, tésztás ételeket fogyasztottak.

2.4.6. Palóc termékek, palóc márka

Ha meghalljuk a palóc nevet, tudatalatt mindannyian összekapcsoljuk őket valamivel. Van, akinek a különleges ételeik jutnak eszébe, van olyan, aki az ízes beszédükre, sajátos nyelvjárásukra gondol. De akad, akinek a díszes népviselet, vagy a szebbnél szebb palóc motívumok jelentik a palócságot. Ez a népcsoport annyi féle sajátossággal rendelkezik, hogy erre akár egy saját palóc márkát fel lehetne építeni.

A „Palócföld” településein, de akár tágabb környezetében is számos termékkel találkozhatunk, ami valamilyen módon kapcsolódik a palócsághoz, annak gyökereihez. Ilyenek például a palóc szőttesek, amik lehetnek akár párnák, tarisznyák, kötények. Ezek jellemzően pamut- vagy kenderszálból készültek és piros vagy piros-kék fonállal díszítették őket. Emellett találkozhatunk még palóc kézműves termékekkel is, mint például bőrtáskák, bútorok, kézzel festett kerámiák, fonott kosarak. Palóc termékek közé tartozik még a Palóc Sör, ami egy 1994 óta, Balassagyarmaton gyártott kézműves sör. Jelenleg 7 féle termékkel rendelkeznek, amit, a teljesség igénye nélkül, olyan nevekkel ruháztak fel, mint a Jó Palóc, Vidróczki, Mátra.

A palóc márkának hangja, íze, illata van. Ezért is van benne sok lehetőség, akár a jövőre nézve is. Ha csak az íznel maradunk, akár olyan éttermek létrehozásában is gondolkodhatna az ember, ami kifejezetten palóc ételekre épül, illetve a felszolgálók is viselhetnék a palóc népre jellemző ruhákat, amivel az oda betérő vendég közelebb érezné magát a palóc néphez, jobban megismerhetné azt, az ételein keresztül.

2.5. Palócnapok

Az első Palócnapot 1961-ben Kovács Bertalan tanácselnök kezdeményezésére rendezték meg Parádfürdő területén (az MSZNP – Tanács – Hazafias Népfront Egri Járás Bizottságainak szervezésével). A zenei intézettől Borsai Ilona néprajzkutató, Somfai Tiborné, Nagy Miklós és Manga János végig járták a Péterkei Járás összes települését. Borsai Ilona minden településen meghallgatta saját énekeiket és kiválogatta belőlük az eredeti palóc népdalokat, emellett minden falut felkészítettek az 1000 tagú kórusban való részvételre és a menetben bemutatott életképek előadására. (CSORTOS & VASS, 2019)

Az első Palócnapon a palócokra jellemző táncokat, életképeket mutattak be az érdeklődőknek, mint például fonás, aratás. Az eseményt eleinte két-, majd pedig négyévente rendezték meg, ahol a résztvevők bekapcsolódhattak a népdalok éneklésébe, különböző játékokat játszhattak. Az első rendezvényre több ezer vendég érkezett a településre, bekapcsolódva a felvonulásokba, megcsodálva a helyi népviseleteket, értékeket.

A parádiak a kender textilnövény feldolgozását, annak eszközeit (törő, tiló, gereben, guzsaly, orsó, motolla, gombolyító, csőrő, eszváta) mutatták meg egy teherautó meghosszabbított platóján. Más települések lovas szekerein borona, kasza, cséphadaró, kenyérdagasztó teknő, tapasztott búbos kemence, szénégetőboksa tárult a szemek elé. Volt itt lakodalmi kellékként lapos kocsira rakott nászagy, négynyüstös vászonhuzatú ágyneművel. Vonultak parádés kocsisok, pásztorok, kisbírók, aratók, üvegyári dolgozók üveggömbökkel. Ötletekben nem volt hiány. A felvonulást a Gála követte, ahol elsőként az 1000 tagú kórus mátrai dalokból összeállított dalsokrot énekelt Vass Lajos karnagy vezényletével. (CSORTOS & VASS, 2019)

Az évek során nagy sikere lett a rendezvénynek, ezért egészen 1976-ig még hat alkalommal rendezték meg a Palócnapokat, ami egyre több embert vonzott a településre. Ennek fontos szerepe volt a település idegenforgalmi fejlődését tekintve. 1976 után bizonyos anyagi okok és személyi változások miatt a további rendezvények nem valósultak meg jó pár évig.

Az 1980-as évek elején megalapítottak Parádon egy nyugdíjas klub, ahol a tagok újra élhették a gyermekkoruk élményeit. Együtt énekelhették a már jól ismert népdalokat, feleleveníthették a régi szokásokat, mint például a fonóba járást, csigatészta készítést. 1992-ben a 10. születésnapját ünneplő klub, akkori vezetője úgy döntött, hogy megkeresi azokat a csoportokat, akik korábban részt vettek a Palócnapokon és meghívja őket a születésnap rendezvényre, amit végül „Kispalócnap” -nak neveztek el, ugyanis a Palócnapokhoz hasonlóan tartottak felvonulást, különböző műsorokat adtak elő.

Ennek hatására az akkori polgármester, Nagy Oszkár, eldöntötte, hogy szeretné újra életre kelteni a Palócnapok hagyományát, ezért 1993 és 2010 között, az önkormányzati dolgozók segítségével újra megrendezésre kerültek a parádi Palócnapok. Az évek során ez a rendezvény további elemekkel bővült, mint például a vadásztársaságok vadéltfőző versenye.

2010 után a rendezvény szervezését Mudriczki József polgármester úr vette át. Máig az utolsó Palócnapot 2019-ben rendezték meg, ugyanis az ezt követő években nem volt lehetősége a településnek egy ekkora méretű rendezvény megszervezésére, a Covid19 járvány miatt.

A hagyományokat 2023-ig a Palócbokréta Hagyományőrző Egyesület vitte tovább és őrizte. Az egyesület, a fiatalok érdeklődésének hiányában, feloszlásra kényszerült, ugyanis az akkori tagok már idősek voltak és nem tudták megfelelő színvonalon ellátni a feladataikat, nem tudtak már fellépéseket vállalni.

Előzetes információk alapján 2024 nyarán újra megrendezésre kerül, az immáron XXXII. Palócnapok, amihez a környékbeliek nagy reményeket fűznek, ugyanis szeretnék, ha visszakaphatnák az egykori Palócnapok hangulatát, színvonalas programjait.

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

3.1. Parád és környékének bemutatása

A környéken számos látnivaló van, mind természeti, mind pedig épített érték. Ez lehetőséget ad arra, hogy az idelátogatók a pár órás túrától egészen akár a több napos kikapcsolódásig megtalálják a nekik megfelelő opciót a településen, vagy annak környékén.

3.1.1. Parád

Parád nagyközség az Észak-magyarországi régióban fekszik, Heves vármegyében, a Pétervásárai járásban. Jelenleg, a legfrissebb adatok szerint, 1866 fő él a településen. Területe 37,2 km², népsűrűsége 53,71 fő/km².

A településen több helyszínen találkozhatnak a kirándulók a palóc motívumokkal, illetve az itt élő hagyományokkal. Az 1770-es években épült, a Mátra vidéki faépítkezés utolsó megmaradt emléke a parádi Palócház. A 220 éves, palóc építészeti stílusjegyeket viselő műemléki épület sokáig múzeumként üzemelt. Sajnos a ház 2020 nyarán leégett, ami miatt be kellett zárnia kapuit a látogatók előtt. Szerencsére sikerült újjáépíteni azóta, viszont a látogatása továbbra sem megengedett, így az ide látogatók csak kívülről tekinthetik meg az épületet. A kulturális értékeket gazdagítja továbbá a tájházban látható népművészeti kiállítás, amely a településen fennmaradt életmódbeli eszközöket és palóc népviseleteket mutatja be.

Az Asztalos Johák kiállítóteremben található a népi fafaragó hagyatéki kiállítása. Szobraihoz általában vadkörtefát, gesztenyét és hársfát használt. A fafaragó hagyatékának egy részét a Parád Nagyközségi Önkormányzat vette meg 2006-ban. Ezzel együtt megnyitották a kiállítást is.

Parádról tovább haladva, Parádfürdőn található a Cifra Istálló és Kocsimúzeum. 1869-ben épült, Ybl Miklós tervei alapján, az U alaprajzú, földszintes, nyeregtetős, favázás épület. A turisták a mai napig megtekinthetik az épülettel együtt, a bognár-, kovács-, és szíjgyártó mesterség szerszámait is. Ezen felül pedig különlegesség, hogy az istállóban máig is tartanak lovakat.

Épített érték még, a településrészen található, Freskó étterem és szálló. A kétszázötven fős vendéglőt 1937-ben adták át. A belső dekorációt Haranghy Jenő debreceni festő készítette el. A főfalon Arany János: Buda halála című eposzából látható a mátrai vádaszat jelenet, az

oldalfalakon pedig Kossuth Lajos 1840-es parádi tartózkodását, illetve a parádi strand 1940-es látképét festette meg a festő.

Az étterem mellett található a Parádfürdői Állami Kórház, ahol nagy hangsúlyt fektetnek a parádi gyógyvizekkel történő gyógyításra, terápiákra. A kórházban található egy ásványvíz gyűjtemény is, ahol közel 350 országból származó ásványvizeket tekinthetnek meg az ide látogató turisták.

Azok számára, akik inkább a passzív pihenést preferálják, jó választás lehet a Parádfürdőn található Erzsébet Park Hotel, ugyanis széleskörű wellness szolgáltatásokkal várják a feltöltődni vágyókat. Ezek közé tartozik, például, úszómedence, pezsgőfürdő, infra szauna, finn szauna, sókabin, többféle masszázs és szolárium is. Ezek mellett gyógykezelésekre is van lehetőség, mint például, mofetta, gyógytorna, magnetoterápia, iszappakolás. A hotel közel három hektáros zöldterülettel rendelkezik, ezért aki a szabadban szeretne eltölteni egy kis időt, arra is van lehetősége. Ezen felül pedig, a szállodában található még bowling pálya, biliárd, csocsó, illetve igény esetén különféle extrém sportok is kipróbálhatók.

Az aktív pihenésre vágyóknak számos lehetőség áll a rendelkezésükre, hiszen a település környékén sok természeti látnivaló van, ami akár gyalog, akár kerékpárral megtekinthető. Ezek közé tartozik például a Parádfürdő belterületén található Parádfürdői Park, amelyet az 1930-as években alakítottak közparkká, ugyanis az előtte a Károlyi-kastélyhoz tartozott. Ha elindulunk az Ilona-völgyi tanösvényen, akkor először a legendás Rákóczi-fát tekinthetjük meg. Ezután egy turistaútvonalat találunk, ami a Vörösvár-hegy felé vezet, ahonnan gyönyörű látvány tárul a turisták elé a környező hegyekre. Ha az aszfaltozott úton haladunk tovább, akkor eljuthatunk a Mária-kegyhelyig, aminek fontos szerepe van a településen élő vallások emberek körében. Tovább haladva megérkezünk a Szent István-forráshoz, amit a népnyelvben csak „Csevice kútnak” neveznek. Ennek a forrásnak a vize természetes szénsavat tartalmaz. Eddig a pontig autóval is megközelíthető a terület, azonban innen már csak gyalog mehetünk tovább az Ilona-völgyi vízeséshez, ami Magyarország legnagyobb szintkülönbségű természetes vízesése.

3.1.2. Bodony

Bodony település Parád szomszédjában található, mintegy kettő kilométerre. Itt is találkozhatunk a palóc népre jellemző építészettel, motívumokkal, szokásokkal. Erre jó példa a településen található Népművészeti Ház és Szövőhúhely, ami a Palóc Út tagja. A házban

kiállított palóc szőttesekkel, hímzésekkel a látogató megismerkedhet a palóc népre jellemző kézművességgel, motívumokkal. A település több kiállításnak is otthont ad, mint például Les Norbert – Erdély öröksége névre hallgató műhelyének és kiállításának, ahol az idelátogatók az erdélyi fazekasságra jellemző edényekkel, dísz tárgyakkal találkozhatnak. Emellett megtekinthetik még a Múlt és Jelen nevű kiállítást, ami betekintést enged a település gazdálkodási és üvegcsiszoló múltjába.

3.1.3. Recsk

Recsk a 24-es főút mentén, Parádfürdőt követően található. Recsk település neve ismerős lehet többeknek, ugyanis itt található az ország egyik legismertebb kényszermunkatáborának a helyszíne. A településen járva érdemes meglátogatni a tábor helyén kialakított emlékparkot, ugyanis ezáltal betekintést nyerhetünk abba, hogy mi is zajlott ebben a táborban, milyen életük volt az itt raboskodóknak. Emellett nagy múltra tekint vissza a településen a bányászat, így ennek tiszteletére működik Recskben egy Bányászati Kiállítóhely, ahol az ércbányászat emlékei mellett a látogató ásványkiállítást is megtekinthet.

3.1.4. Sirok

Sirok, Recsk után, a 24-es főút vonalában található. Itt akárcsak a környező településeken, megtalálható a palóc jelenlét, amivel a helyi tájházban találkozhat a látogató. A település leghíresebb látnivalója a Siroki vár, ami Magyarország egyik sziklavára. A természetet kedvelő látogatók a vártól nem messze találják még a Barát és Apáca elnevezésű riolittufa sziklákat, illetve a Nyírjes tavat, ami nevével ellentétben nem egy tó, sokkal inkább egy tőzegmohaláp.

3.1.5. Parádsasvár

Parádsasvár Parádtól nem messze található, a 24-es főút mentén. Neve méltán lehet ismerős, nem csak Magyarországon belül, hanem akár Európában, de még Amerikában vagy Japánban is, hiszen a településen zajló üveggyártás, az ott készült csiszolt ólomkristály termékek, hírét vitték a településnek a világban. Az üveggyártás folyamatát a Parádsasvári Üvegmanufaktúrában megtekinthetik a látogatók, illetve a fennmaradt tárgyi eszközöket, dísz tárgyakat megtalálhatják a Parádsasvári Kristálygaléria és kiállítóteremben. A település legnépszerűbb szálláshelye a ma már luxusszállóként üzemelő Károlyi Kastély, amit Ybl Miklós tervei alapján építettek. A kastélyszálló mellett található az a forrás, aminek a vize a jól ismert Parádi Kénes Gyógyvíz.

3.2. Primer kutatás ismertetése

Dolgozatom kutatását egy primer és egy szekunder kutatás alkotja. A primer kutatás egy kérdőív, aminek célja, hogy átfogó képet kapjak a kitöltők véleményéről. A szekunder kutatás Parád települést és annak turizmusát leíró adatok elemzése.

3.2.1. Kérdőíves kutatás

A kérdőíves kutatás célközönsége azok a turisták voltak, akik jártak már Parádon korábban. Fontosnak tartottam, hogy olyan emberek véleményét vizsgáljam, akik nem a településen élnek, mivel ők külső szemmel máshogy látják a település helyzetét, esetleges problémáit, mint a Parádon lakók. A kérdőív feleletválasztós kérdésekből állt, ahol több választási lehetőség is volt.

Mivel online formában történt a felmérés és olyan emberekhez is eljuthatott a kérdőív, akik még nem jártak a településen, ezért fontosnak tartottam, hogy az első kérdés mindenképpen az legyen, hogy az illető járt-e már Parádon. Ha a válasz 'nem' volt, akkor a kitöltő nem látta a többi kérdést, így nem lett félrevezető, értékelhetetlen a kutatás eredménye. 'Igen' válasz esetén, az első kérdések demográfiai jellegűek voltak, a kitöltő nemére és születési évére vonatkozóan, majd ezt követően arra kellett válaszolni, hogy honnan érkeztek a településre, majd egy utolsó kérdés vonatkozott még a kitöltőre, az iskolai végzettségét illetően. Azért tartottam fontosnak, hogy megtudjam, honnan érkeztek a látogatók, mivel ebből egy átfogóbb képet kaphatunk, hogy hova jutott el jobban Parád híre és milyen területekre kellene nagyobb hangsúlyt fektetni a település népszerűsítését illetően.

A kérdések közé tartozott, hogy honnan hallott a kitöltő először Parádról, ami alapján megtudhatjuk, hogy milyen csatornákon keresztül jut el leginkább egy-egy információ a célközönséghez, valamint megtudtam azt is, hogy milyen társaságban érkeznek a településre a látogatók, illetve milyen céllal.

A következő kérdés a Parádon eltöltött időtartamra vonatkozott. Ezután a település látnivalóiról kérdeztem a kitöltőket, hogy az itt eltöltött idő alatt, mely látványosságokat keresték fel, ebből is leszűrve azt, hogy mik azok, amiket a turisták előnyben részesítenek a többivel szemben, mik azok, amik népszerűbbnek számítanak. A kérdéshez tartozott még, hogy mennyire voltak elégedettek a látnivalók színvonalával.

A következő kérdésem arra irányult, hogy mi az, amit leginkább hiányolnak a településről, amiben szerintük fejlődhetne Parád.

Ezt követően megkérdeztem, hogy tervezi-e, hogy újra ellátogat a településre, és ha nem, akkor mi ennek az oka, ugyanis, ha ezt megválaszolják, és az okok megoldhatók, megváltoztathatók, akkor mindenképp dolgoznia kell rajta a településnek. Illetve kérdés volt még, hogy ajánlaná-e az ismerőseinek a települést. Itt szintén megkérdeztem, hogy ha nem, akkor mi ennek az oka.

Fontosnak éreztem a felmérés során, hogy megkérdezzem a kitöltőket, hogy milyen benyomást keltettek a Parádon élő emberek, ahol négy lehetőség közül választhattak, pozitív, közömbös, negatív, vagy nem tudom.

A kérdőív utolsó két kötelező kérdése a településen fellelhető palóc jelenlétre vonatkozott. Az egyik kérdés arra irányult, hogy a kitöltő szerint milyen mértékben jelennek meg a településen a palóc értékek, hagyományok, motívumok. A másik kérdés pedig arra vonatkozott, hogy mi lenne az, amiből jobban érezné ezt a palóc jelenlétet Parádon.

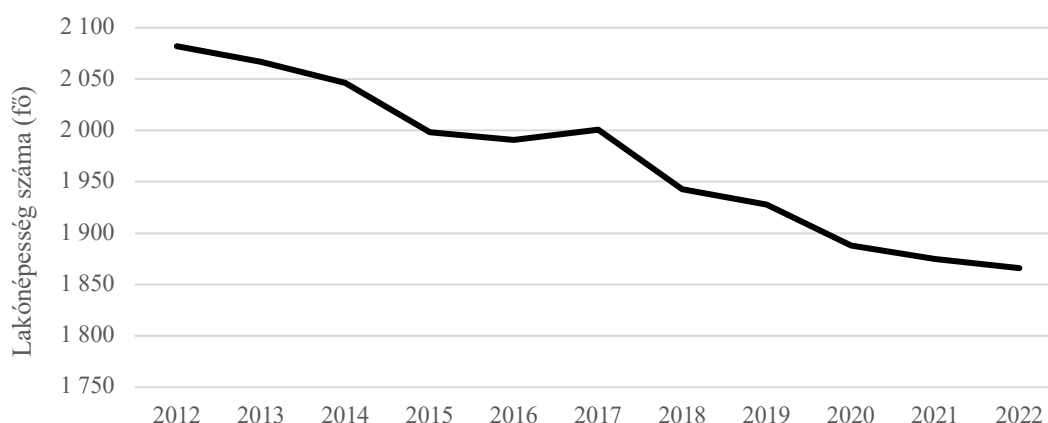
A kérdőívem utolsó, egyben nem kötelező kérdésében arra kerestem a választ, hogy összességében mi a véleménye Parádról az idelátogatóknak.

4. EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSÜK

4.1. Parád települést leíró adatok elemzése

A következő pár oldalban Parád demográfiai, társadalmi és gazdasági helyzetét szeretném elemezni, tíz éves időintervallumra lebontva, olyan adatokon, mutatókon keresztül, mint a lakónépesség száma, természetes szaporodás, vándorlási egyenleg, öregedési index, nyilvántartott álláskeresők száma, regisztrált gazdasági szervezetek száma.

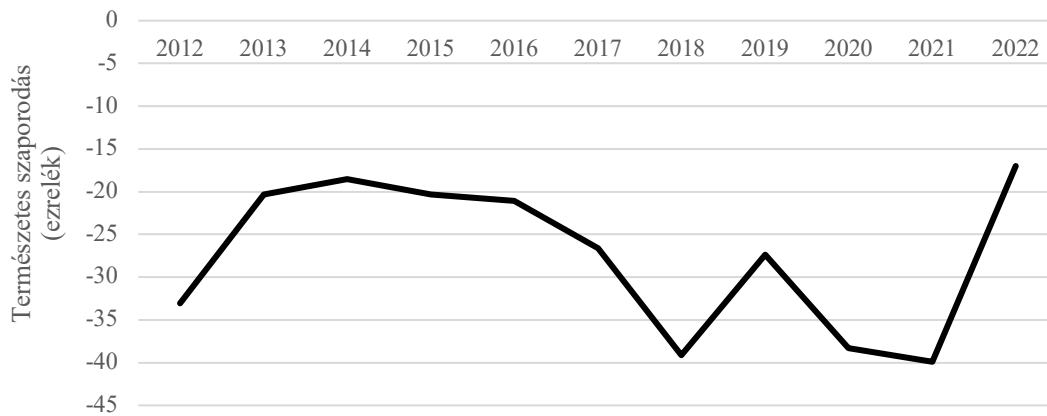
A 3. ábrán Parád lakónépességének száma látható, főben megadva, 2012 és 2022 között. Ahogy az az ábrán is látható 2012-től 2016-ig folyamatosan csökkent a településen élők száma, majd 2017-ben minimális növekedés következett be. Ezt követően azonban újra csökkenni kezdett a lakónépesség száma Parádon. Ennek több oka is van. Elsősorban az, hogy a halálozások száma nagy mértékben meghaladja az élve születések számát, tehát a természetes szaporodás negatív előjelű.

3. ábra Parád lakónépessége 2012-2022 között (fő) (forrás: <https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp>)

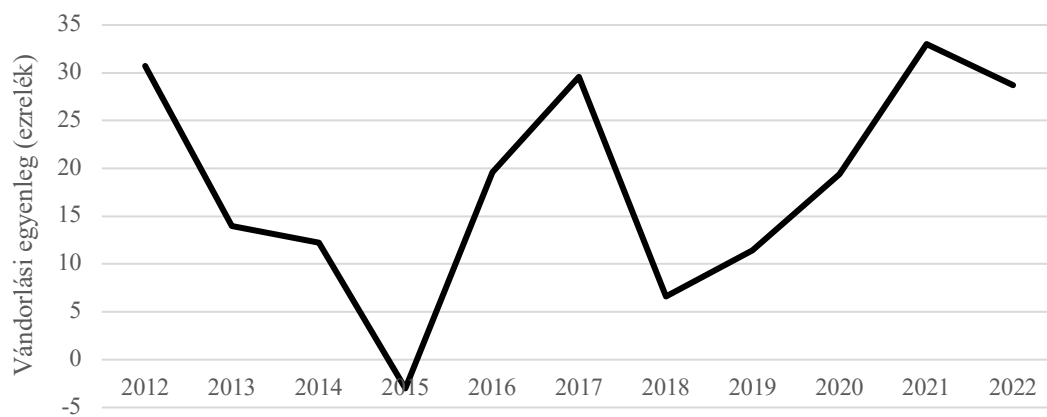
Mivel a természetes szaporodás negatív előjelű, így Parád esetében természetes fogyásról beszélhetünk. Ahogyan azt a 4. ábrán is láthatjuk 2012 óta egyik évben sem vált pozitív előjelűvé, illetve még a nullát sem közelítette meg. Ebből is látszik, hogy milyen mértékben csökken a település népessége, ugyanis sokkal magasabb a halálozások száma a születésekénél. 2012 évet követő két évben mérséklődött a fogyás, azonban ezután 2018-ra jelentős visszaesés látható a természetes fogyást illetően. Ezután egy kisebb változás következett be, azonban 2020 és 2021 évben újra megközelítette a fogyás mértéke a -40 ezreléket. Ebben nagy szerepe volt a Covid19 járványnak is. A vizsgált években 2022-ben

volt a legkisebb mértékű a természetes fogyás értéke. A település természetes fogyásában az is nagy szerepet játszik, hogy Parádon található egy 150 férőhelyes idősek otthona, ahová, ha beköltözik egy idős, akkor az állandó lakcíme Parád lesz, tehát ha itt fog elhunyni az illető, akkor a halálozás Parád település statisztikájában fog megjelenni.

4. ábra Parád természetes szaporodása 2012-2022 között (ezrelék) (forrás: <https://statinfo.ksh.hu/Stainfo/haViewer.jsp>)

A lakónéesség csökkenését valamilyen szinten mérsékli a vándorlások száma, ugyanis a település vándorlási egyenlege majdnem minden évben pozitív előjelű. (5. ábra)

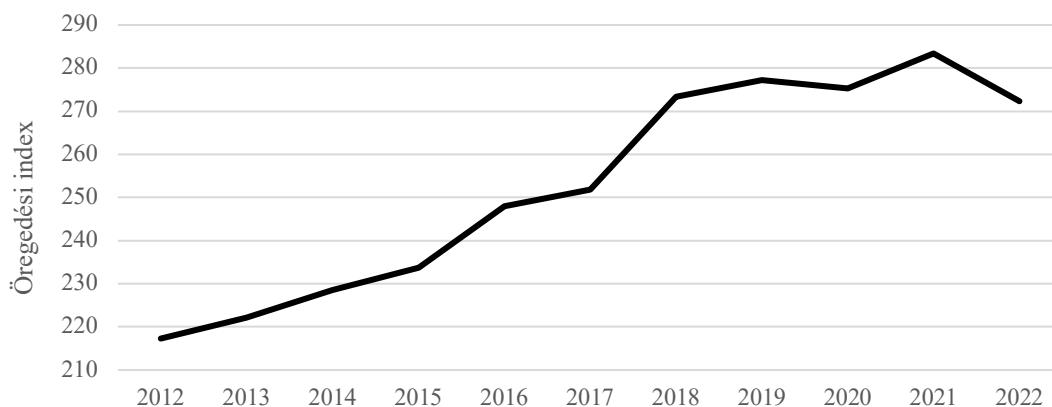

5. ábra Parád vándorlási egyenlege 2012-2022 között (ezrelék) (forrás: <https://statinfo.ksh.hu/Stainfo/haViewer.jsp>)

2012-ben ez az érték meghaladta a 30 ezreléket, azonban az ezt követő években nagy mértékben csökkent a településre vándorlók száma és az elvándorlók száma közti különbség. 2015-ben több elvándorlás történt, mint amennyien a településre költöztek, ezért a vándorlási egyenleg, ebben az évben, negatív előjelűvé változott. 2016-tól kezdve újra, minden évben pozitív volt az egyenleg értéke, igaz 2017-hez képest, 2018-ban jelentősen visszaesett ez az

érték. A vizsgált években 2021-ben figyelhető meg egy nagy mértékű kiugrás, ami szintén a Covid19 járványnak tudható be, ugyanis ekkor nagy számban költöztek ki az emberek a nagyobb városokból vidéki településekre.

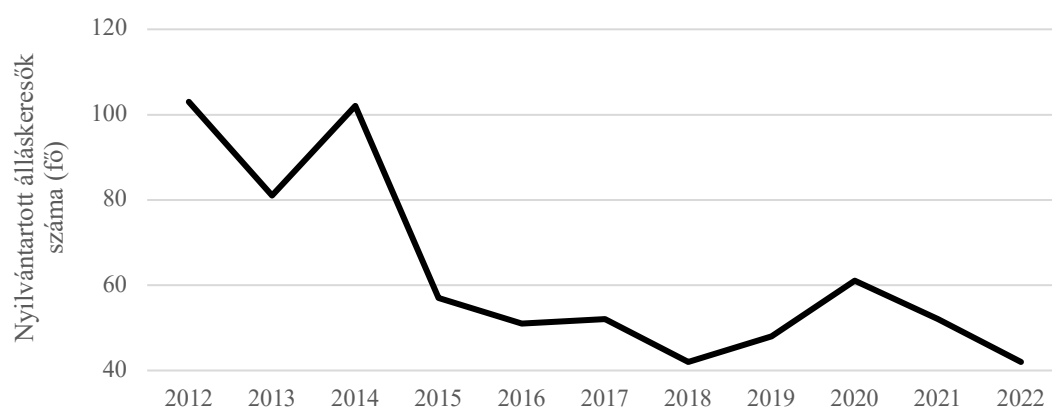
Ahogy Magyarországra, úgy Parádra is jellemző az elöregedő társadalom, amit az öregedési index segítségével vizsgálhatunk. Az öregedési index azt mutatja meg, hogy egy adott területen, száz 14 éves vagy annál fiatalabb lakosra, hány 65 éves vagy annál idősebb ember jut.

6. ábra Parád öregedési indexe 2012-2022 között (forrás: <https://statinfo.ksh.hu/Stainfo/haViewer.jsp>)

Ahogy azt a 6. ábrán is láthatjuk, ez az arány minden vizsgált évben egyre nagyobb. 2012-től egészen 2021-ig minden évben kisebb-nagyobb mértékben növekedett, azonban 2022-re ez az arány csökkenésnek indult. Ettől függetlenül még mindig sokkal több időskorú ember él a településen, mint ahány fiatalos.

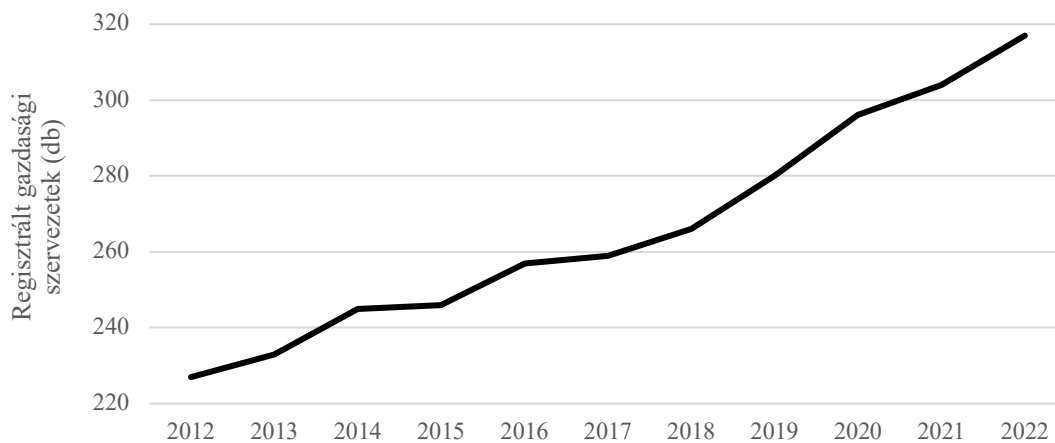
A 7. ábrán a nyilvántartott álláskeresők számát láthatjuk Parádon, 2012 és 2022 között, főben megadva.

7. ábra Nyilvántartott álláskeresők száma 2012-2022 között (fő) (forrás: <https://www.oeny.hu>)

Látható, hogy a vizsgált években 2012-ben és 2014-ben volt ez a szám a legmagasabb, ezt követően 2018-ig folyamatos csökkenés látható. Az álláskeresők száma 2020-ban újabb emelkedésnek indult, hiszen a Covid19 járvány miatt többen is elvesztették az állásukat, azonban 2022-re a számuk, a 2018-as adatokhoz hasonlóan, a legkevesebb volt az elmúlt tíz évben. Jól látható, hogy a településen élők törekszenek arra, hogy munkát találjanak, illetve a település vezetése is segíti őket az újabb munkahelyek kialakításával.

A 8. ábrán a regisztrált gazdasági szervezetek láthatók 2012 és 2022 között, darabban megadva. Ahogyan az ábrán is láthatjuk, az elmúlt tíz évben a gazdasági szervezetek száma folyamatosan növekedett. Míg 2012-ben a számuk alig haladta meg a 220 darabot, addig ez 2022-re közel száz másik regisztrált gazdasági szervezettel növekedett, és megközelítette a 320 darabot. Ez is jól mutatja, hogy a település gazdasági szempontból folyamatosan fejlődik.

8. ábra Regisztrált gazdasági szervezetek 2012-2022 között (db) (forrás: <https://www.oeny.hu>)

4.1.1. Parád gyógyturizmusának, turisztikai értékeinek bemutatása

A település három részből áll, a vele egységes település képét alkotó Parádfürdőből, illetve a tőle földrajzilag különálló Parádóhutából. A település két nagyobb város között félúton helyezkedik el, így könnyen megközelíthető mind Gyöngyös, mind pedig Eger irányából a 24-es főút mentén, nem csak autóval, de tömegközlekedéssel, illetve kerékpárral is, a túrázni vágyók pedig akár gyalogosan is eljuthatnak a településre. Érdekesség, hogy a település közigazgatási határa elér egészen Magyarország legmagasabb hegyének lábához is, ugyanis a település határa a Kékes-tető lábánál ér véget.

Gyógyvizeinek, forrásainak köszönhetően régóta nagy népszerűségnek örvend a kirándulók, nyaralni vágyók körében, ugyanis a település környékén található számos csevice

forrás, amit a helyiek előszeretettel fogyasztanak, illetve még forgalomba is kerül Parádi Kénes Gyógyvíz néven. Ezt nem csak közeli kisboltokban lehet megvásárolni, hanem gyógyszertárakban is megtalálható, ugyanis ismert gyógyhatásai közé tartozik az epe- illetve gyomorbántalmak enyhítése, emésztés elősegítése. A településhez tartozó Parádóhután található a Clarissza-forrás, aminek a vize meglehetősen magas vastartalmú, ezért a vize kissé hasonlít a rozsdás kútvízhez, olyan mintha a vízbe egy rozsdás szöget áztattak volna előtte. Azonban ennek is sok ismert gyógyhatása van, a magas vastartalom miatt. Ilyenek például a vérkeringés gyorsítása, segíti a vérképzést, ezért vashiányosok is ihatják, akár kúraszerűen is. A forrás környéke szépen kiépített, a víznyerő hely fölé egy nyeregtetős kis védőház emelkedik, valamint kiépített lépcsősor vezet le a forráshoz. A forrás környékén padok és asztalok is találhatóak, így megfelelő hely lehet a turistáknak egy kis pihenésre egy csodás környezetben.

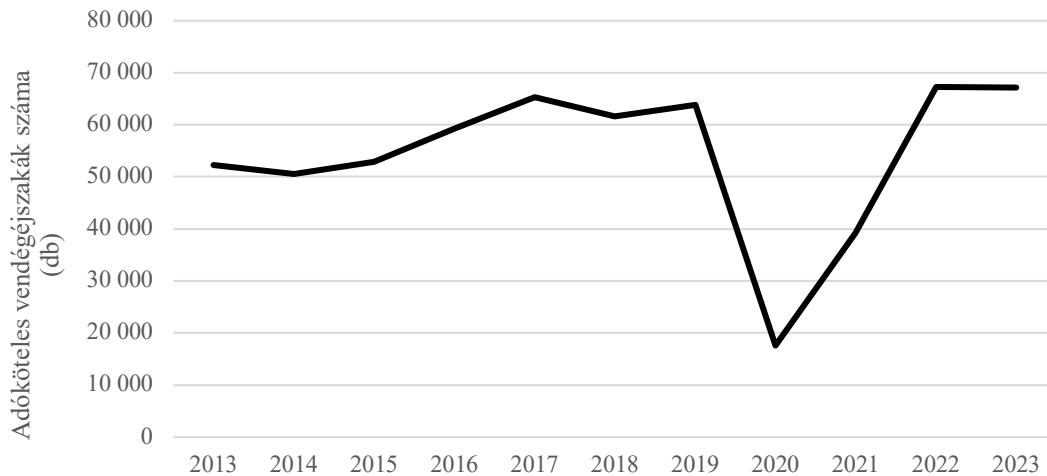
A településen a gyógyturizmus is nagy szerepet játszik, ugyanis az előbb említett gyógyvizeket a Parádfürdőn található Parádfürdői Állami Kórházban előszeretettel használják gyógykezelésekre. Emellett a vele szemben található Erzsébet Park Hotelben is folynak gyógykezelések, ugyanis az ott található mofetta, más néven szárazfürdő kedvező hatással bír egyes betegek számára. A mofetta, egy szén-dioxid szárazfürdő, vagyis a betegek az ennek kiépített helyen közel derékmagasságig ülnek a gázban. Jellemzően a kezelés során jelentkezhet izzadás, kipirosodás, melegségérzet. Számos betegség kezelésére alkalmas ez a folyamat, mint például különféle érrendszeri megbetegedésekre, mozgásszervi betegségekre, bőrbetegségekre.

Parád életében nagy szerepet játszik a turizmus, ugyanis a túrázók, illetve kikapcsolódni vágyók körében kedvelt úti célnak számít. A már említett Erzsébet Park Hotel mellett, számos vendégház és apartman található a településen, ami előnyt jelent a településnek, a környező falvakkal szemben, hiszen az idelátogatók Parádon fogják eltölteni az éjszakákat, ami egyben azt is jelenti, hogy nagyobb eséllyel térnek majd be a település vendéglátóegységeibe. A településen, illetve annak környezetében számos látnivaló van, ami akár több napos itt tartózkodás esetén is programot biztosít az idelátogatóknak. A teljesség igénye nélkül, a településen található Palócház, Tájház, Asztalos Johák fafaragó hagyatéki kiállítása, Parádfürdőn található Cifra istálló és Kocsimúzeum, Károlyi kastély, Ilona-völgyi tanösvény, aminek mentén megtekinthető a Rákóczi-fa, Mária-fa, kegyhely, illetve az Ilona- völgyi vízesés is. Parádóhután található még a Clarissza-forrás, illetve egy kisebb kápolna is.

4.2. Turizmus szerepe Parád életében

Parád életében fontos szerepet játszik a turizmus, ugyanis a településen és környékén megtalálható épített és természeti értékeknek köszönhetően sok turista látogat el Parádra. A településen 56 szálláshely¹ található, ami a község méretéhez és lakosságához képest jelentősnek mondható.

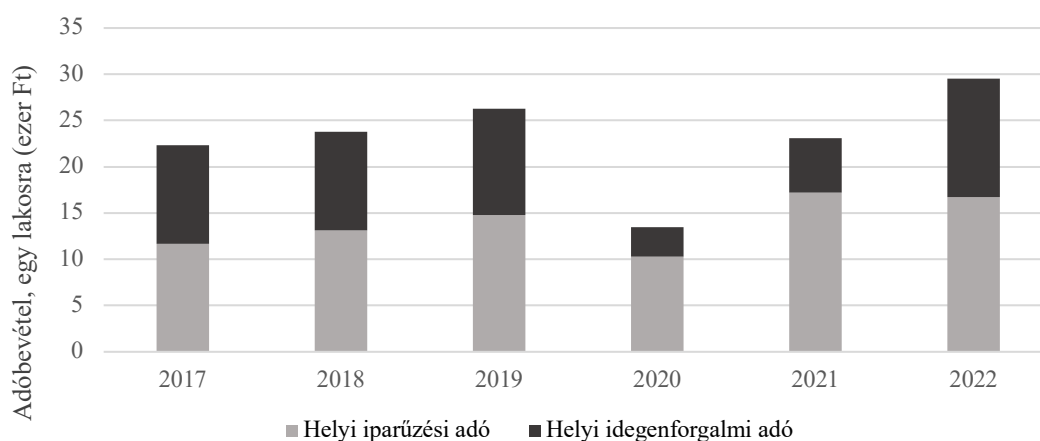

9. ábra Adóköteles vendégéjszakák száma Parádon 2013-2023 között (db) (forrás: Önkormányzati adatbázis)

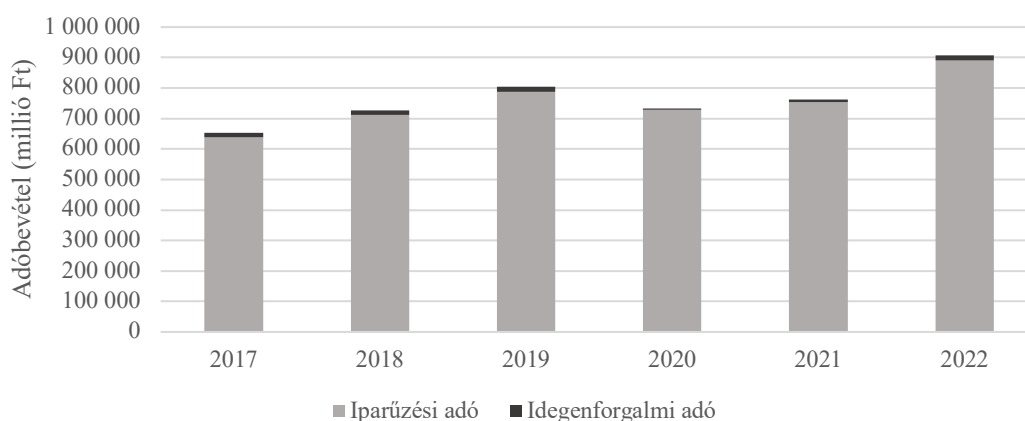
A szálláshelyek között található hotel, apartman, illetve kisebb vendégházak. Ahogyan azt a 9. ábrán is láthatjuk 2013-tól kezdve 2020-ig minden évben meghaladta a vendégéjszakák száma az ötvenezeret. 2014-től pedig folyamatos növekedés látható. Ahogyan mindenre, úgy az eltöltött vendégéjszakákra is hatással volt a Covid19 járvány, ami jól látható az ábrán, hiszen 2020-ban közel harmadára csökkent ez az érték. Az, hogy nem nullázódott le teljesen, köszönhető annak, hogy üzleti célból továbbra is lehetett utazni, azonban ez a kisebb vendégházak helyzetét nem könnyítette meg, ugyanis a vendégforgalom jelentős mértékben csökkent. 2021-ben a korlátozások csökkentek, bizonyos időszakokra fel is oldották őket, ezért megnőtt a forgalom a szálláshelyeken, elkezdtek újra utazni az emberek. Ebben az évben közel duplájára nőtt az adóköteles vendégéjszakák száma, az előző évhez képest. 2022-ben és 2023-ban az elmúlt tíz év két legmagasabb értékét sikerült elérni, ugyanis ebben a két évben az éjszakák száma már megközelítette a hetvenezeret is. A két év adatai között szinte alig volt eltérés.

¹ NTAK önkormányzati rendszer szerint 2024-ben

Az alábbi két ábrán (10. és 11.) az idegenforgalmi és iparüzési adó bevételek egymáshoz viszonyított arányát láthatjuk Parád és Magyarország tekintetében. Azért fontos, hogy ezt a kettőt együtt vizsgáljuk, ugyanis ebből látszik, hogy Parád életében mekkora jelentősége van a turizmusnak, hiszen míg Magyarország idegenforgalmi adó bevétele elenyésző mértékű az iparüzési adóhoz képest, addig Parádon a kettő aránya közel 50-50%-ban oszlik meg. Kivételt képez a vizsgált években 2020 és 2021, mivel ekkor, akárcsak a legtöbb településre, Parádra is negatív hatást gyakorolt a Covid19 járvány.

10. ábra Az idegenforgalmi- és az iparüzési adó bevételek egymáshoz viszonyított aránya Parádon 2017-2022 között (ezer Ft) (forrás: ksh.hu)

11. ábra Az idegenforgalmi- és az iparüzési adó bevételek egymáshoz viszonyított aránya Magyarországon 2017-2022 között (millió Ft) (forrás: ksh.hu)

4.3. Pályázatok a turizmus fejlesztése érdekében

A település életében számos pályázat lezajlott már, akár a településen lakó emberek életszínvonalának emelése, akár pedig a turizmus fejlesztése érdekében. Az elmúlt pár évben

több útfelújítás is zajlott Parádon, hiszen a mindennapi használatból, illetve a megnövekedett turista forgalomból adódóan elhasználódtak a régi utak. Emellett az elmúlt egy évben több olyan beruházás is megvalósult, ami szintén emelte a település színvonalát, illetve az idelátogatóknak is új élményt adhat.

Ezek közé tartozik a „Panoráma túrák a Mátra gyógyító kincseinél” című pályázat keretein belül nemrégiben átadott Fehér-kői kilátó, a Rákóczi-fa védőházának megépítése, új tájékoztató táblák a turistaútvonalakra, valamint a háttér munkálatokhoz beszerzésre kerültek különféle gépek, amik a turistaútvonalak karbantartási munkálataihoz szükségesek. A következőkben a fentebb említett pályázatot szeretném bemutatni.

4.3.1. TOP-1.2.1-16-HE1-2019-00017 – „Panoráma túrák a Mátra gyógyító kincseinél”

A Panoráma túrák a Mátra gyógyító kincseinél című pályázat egy úgynevezett konzorciumi együttműködési megállapodás volt, tehát ezt a pályázatot Parád nem egymagában nyerte, hanem két másik településsel, Recsk, illetve Mátraderecske a Heves Vármegyei Térségfejlesztési Kft. közreműködésével. A projekt célja, hogy a pályázatban szereplő településeken megőrizték a természeti kincseket, látnivalókat, illetve a már létező turistaútvonalak mellé újakat hozzanak létre, ami tovább gazdagítja a települések természeti értékeit. Parádon ennek keretein belül épült meg a Fehér-kői kilátó, a Rákóczi-fa védőháza, illetve kialakítottak új turistaútvonalakat, ahol tájékoztató táblákat helyeztek ki.

4.3.1.1. Fehér-kői kilátó

12. ábra Fehér-kői kilátó (forrás: Les Norbert fotója)

Tudomásom szerint, ahogy azt a régebben Parádon lakók elmesélték, azon a helyen, ahol most a Fehér-kői kilátó megépült, állt egy régebbi kilátó. Azonban azt valamilyen okból le kellett bontani és a helyére nagyon sokáig nem épült semmi. 2023-ban az önkormányzat elnyerte ezt a pályázatot, aminek keretein belül megépülhetett az új kilátó. Amellett, hogy a helyi lakosoknak közel áll a szívéhez ez a terület, fontos szempont, hogy az arra vezető turistaútvonal most már nem csak egy út, ahol kikapcsolódhatnak a turisták, hanem egy másfajta vonzereje is lett a helynek. Szerencsés helyen épült, ugyanis a Parádfürdői Állami Kórháztól nem messze található, így nem kell órákat az erdőben megtenni, mire feljut az ember a tervezett helyre.

4.3.1.2. *Rákóczi-fa védőház*

A településen áll az úgynevezett Rákóczi-fa, ahova a legendák szerint maga II. Rákóczi Ferenc kötötte ki a lovát, mikor erre járt. A fejedelem idejében a terület valóban a Rákócziak birtoka volt, ennyiben van alapja a mondának. A kocsányos tölgy a vizsgálatok szerint több

13. ábra Rákóczi-fa védőházának építése (forrás: Mudriczki József polgármester úr fotója)

mint 300 – vagy akár 350 – éves, így a történet szerint 1710-ben, amikor II. Rákóczi Ferenc a Felvidék felé tartott, elvileg valóban kiköthette a lovát a fához. Igaz, akkor még biztosan nem érte el a teljes méretét az azóta óriásira nőtt tölgy: fénykorában kerülete 9 és fél méter, magassága 21 méter volt. A törzs melletti táblán láthatjuk az 1980-ban készült fotón, milyen lenyűgözően hatalmas példány volt, nem csoda, hogy legendát szöttek köré. (GYULYÁS, 2021)

Sajnos a fa 2015-ben egy viharban kidőlt és ekkortól kezdve az időjárás viszontagságainak ki volt téve. Többször felvetődött az ötlet, hogy egy védőházzal meg kellene menteni a legendákkal körbeszótt fát, azonban ez sokáig nem történt meg. Míg nem 2023. elején a Parád Nagyközségi Önkormányzat elnyert egy olyan pályázatot, aminek része volt egy, a Rákóczi-fa fölé emelkedő védőház. Erre azért is volt nagy szükség, mert a fa a sok esőzés, majd pedig napsütés miatt egyre nagyobb veszélyben volt. Ha pár évig még nem sikerült volna megvalósítani a védelmét, akkor elképzelhető, hogy olyan maradandó károkat szenved a fa, amik visszafordíthatatlanok lettek volna, és a későbbiekben már nem sokáig élvezhették volna a turisták a látványát. Ez azonban szerencsére nem így alakult, és megépült a védőház. A turistáknak is hasznos lett ez a hely, ugyanis amellett, hogy védelmi funkciója van a fát illetően, egy esetleges esőzés esetén a turisták is be tudnak húzódni fedett helyre. Illetve emellett elhelyeztek egy-egy asztalt és padokat is, ami pihenőhelyként szolgál a turisták számára. A védőház építésénél is szerepet játszott a palóc jelenlét, hiszen a palóc építészetre jellemző háromszögbe záródó tetőoromzat itt is megfigyelhető.

4.3.1.3. *Túraobjektumok, turistaútvonalak karbantartása*

A fent említett pályázat harmadik része volt a turistaútvonalak karbantartásához szükséges gépek beszerzése, tájékoztató táblák kihelyezése. Ennek a fejlesztésnek azért is van nagy jelentősége, mert a településen élő emberek jelentős része a turizmusból, az idelátogató turistákból él. Sajnos az elmúlt években egyre kevesebb használható túraútvonal maradt a turisták számára, ugyanis a karbantartásuk nem volt megoldott. Ez azt eredményezte, hogy egyre több panasz érkezett az útvonalak nem megfelelő állapota miatt. Szerencsére most az önkormányzatnak volt lehetősége egy ilyen pályázat keretein belül szert tenni komoly gépekre, amivel ezeknek a turistautaknak a karbantartása megoldottá vált. Ennek fontos szerepe van, nem csak a gyalogos túraútvonalak terén, hanem akár a kerékpáros útvonalaknak is hasznára válhat, ugyanis egyre több turista érkezik ide nem csak gyalogosan, de kerékpárral is.

4.4. **Kérdőíves kutatás eredményei**

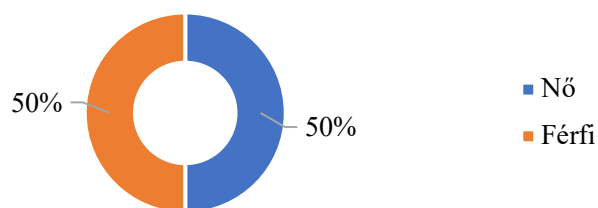
A kutatásom a Parádot már valamilyen okból meglátogató turisták, utazók véleményén alapul, hiszen ők külső szemlélőként jobban látják, hogy mire lenne szüksége a településnek, miben fejlődhetne, illetve mi az, amit hiányolnak Parádról.

Ahogy azt már említettem a kutatásom online formában történt, ezért a nulladik kérdés arra irányult, hogy a kitöltő járt-e már Parádon. Ha a válasz 'nem' volt, akkor a kérdőív többi kérdésére nem válaszolhatott, így nem lett félrevezető, értékelhetetlen eredmény. 'Igen' válasz esetén a kérdések az alábbi sorrendet követték.

A kérdőívemre 106 válasz érkezett, azonban ezek közül 22 nem volt értékelhető, mivel a kitöltő még nem járt a településen korábban. A 84 értékelhető válasz eredményei a következők:

Az első kérdés a válaszadók nemére vonatkozott.

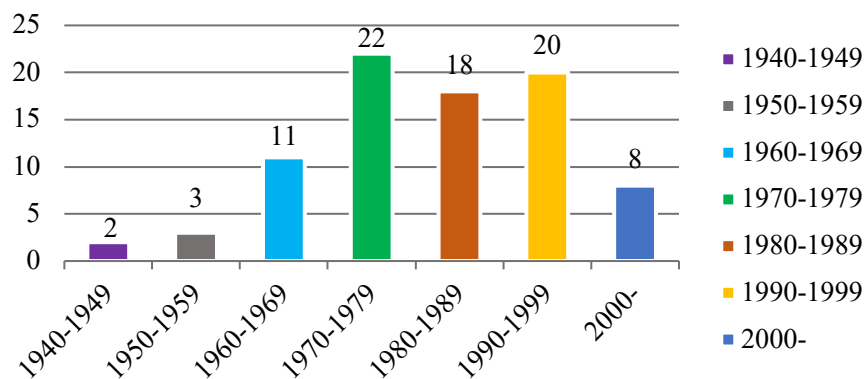
A válaszadók 50%-a (42 fő) férfi és 50%-a (42 fő) nő volt.

14. ábra A megkérdezettek nemek szerinti megoszlása (forrás: saját szerkesztés)

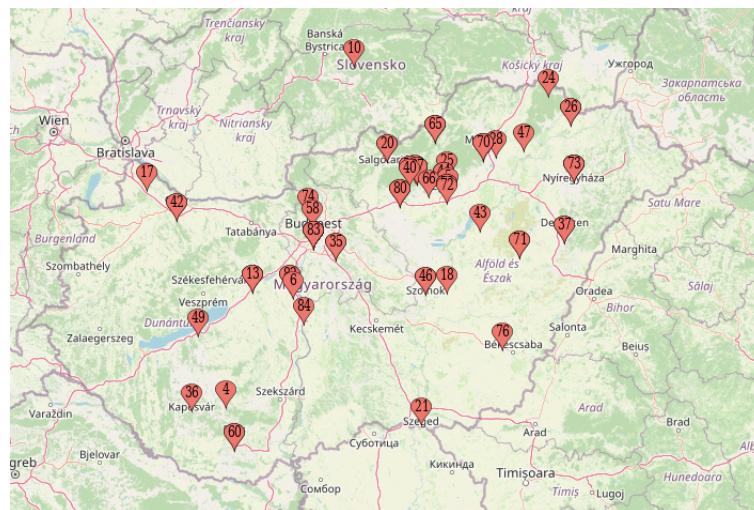
A kérdőív második pontjában a kitöltők születési évére kérdeztem rá. A válaszokat tíz éves intervallumokra bontottam, és úgy vizsgáltam. A válaszadók mindössze 2%-a született 1940 és 1949 között. Az 1950-es években a kitöltők 4%, míg az 1960-as években már a kitöltők 13%-a született. A legnagyobb arányban (26%) az 1970-es években születettek voltak, de a '80-as, '90-es években született válaszadók aránya is meghaladta a 20%-ot. A kitöltők csupán 10%-a született a 2000-es években.

1. táblázat A megkérdezettek születési éve (forrás: saját szerkesztés)

A harmadik kérdés az idelátogatók lakóhelyére vonatkozott, ugyanis azt is vizsgálni szerettem volna, hogy honnan érkeznek leginkább a településre a turisták, illetve melyek azok a területek Magyarországon, ahol kevésbé ismert Parád település neve.

Láthatjuk, hogy válaszadók leginkább a környező vármegyékből érkeztek, Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén és Pest vármegyékből. Elnézve ugyan, de az Alföldről, a Balaton környékéről, Baranya és Győr-Moson-Sopron vármegyékből is ellátogattak Parádra.

15. ábra A megkérdezettek lakóhelye (forrás: mapcustomizer.hu, saját kutatás adatai alapján)

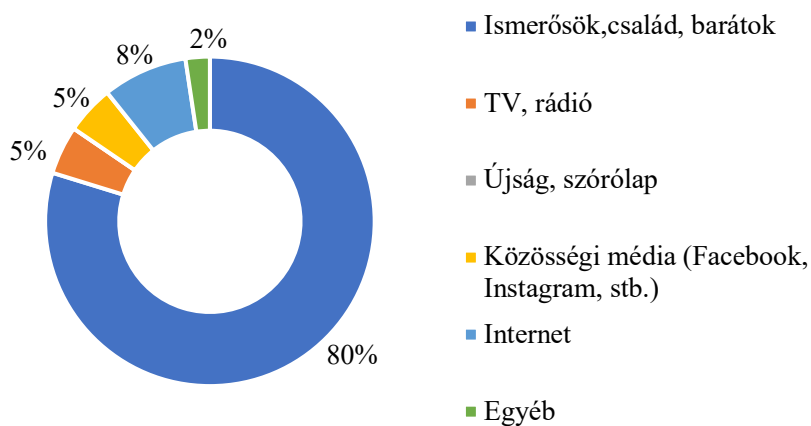
A kitöltőket arról is megkérdeztem, hogy mi a legmagasabb iskolai végzettségük, milyen körökben a leginkább ismert a település.

A válaszadók közül 50 fő rendelkezett valamilyen felsőfokú végzettséggel, középfokú végzettséggel 29 fő, valamint OKJ-s végzettséggel 3 fő rendelkezett. A kérdésre 2 fő nem adott választ.

2. táblázat A megkérdezettek iskolai végzettsége szerinti megoszlás (forrás: saját szerkesztés)

Felsőfokú végzettség	50
Középfokú végzettség, érettségi	29
OKJ végzettség	3
Nem válaszolt	2
Összesen	84

Fontosnak tartottam megkérdezni az idelátogatókat, hogy honnan hallottak először a településről, ugyanis ebből kiderül, hogy milyen csatornákon keresztül terjed leginkább a település híre és mik azok a közegek, amikre nagyobb hangsúlyt kellene fektetni, annak érdekében, hogy minél több ember tudomására jusson, hogy mi is Parád, hol is helyezkedik el.

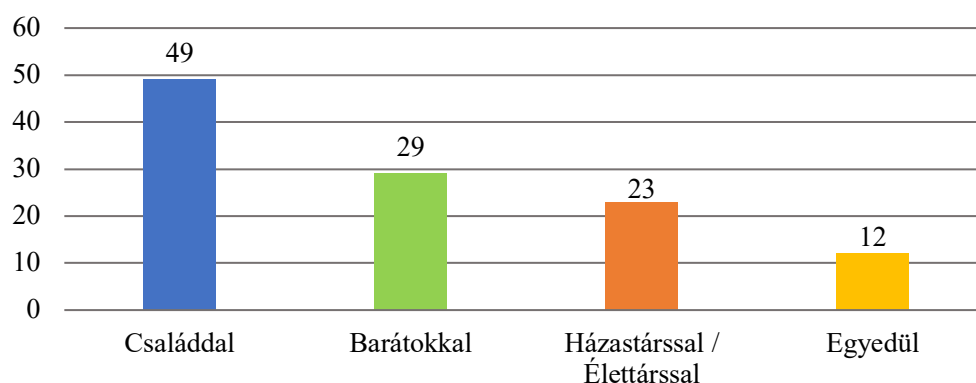
16. ábra Honnan hallott először a településről? (forrás: saját szerkesztés)

A válaszokból jól látszik, hogy az emberek nagy többsége, a kitöltők 80%-a ismerőstől, családtagtól vagy barátától hallott a településről, tehát az emberek vitték hírét a településnek leginkább. A kitöltők mindössze 8%-a talált rá Parádra az interneten és ettől

még kevesebb 5-5%-a találkozott a településsel TV-ben, rádióban vagy pedig a közösségi média valamilyen felületén. Nem kaptam olyan választ, hogy valaki újságban vagy szórólapon látta volna a települést, illetve a válaszadók 2%-a hallott egyéb felületen, módon a településről. Ez a kérdés jól tükrözi azt, hogy a településnek sokkal nagyobb hangsúlyt kellene fektetni arra, hogy akár a TV-ben, vagy még inkább a közösségi média felületein hirdesse magát, hiszen a mai világban ott érhető el a legtöbb ember.

A kérdőív hatodik kérdése arra irányult, hogy kivel érkeznek inkább a településre látogatók. Ennél a kérdésnél több lehetőséget is bejelölhettek a válaszadók, így a diagramon nem a válaszadók száma látható, hanem sokkal inkább az, hogy milyen arányúak egymáshoz viszonyítva a válaszlehetőségek.

Jól látható, hogy a legtöbben családdal érkeznek ide, illetve közel azonos arányban vannak azok, akik barátokkal és azok, akik házastárssal érkeznek a településre. A legkisebb arányban azok vannak, akik egyedül látogattak el Parádra.

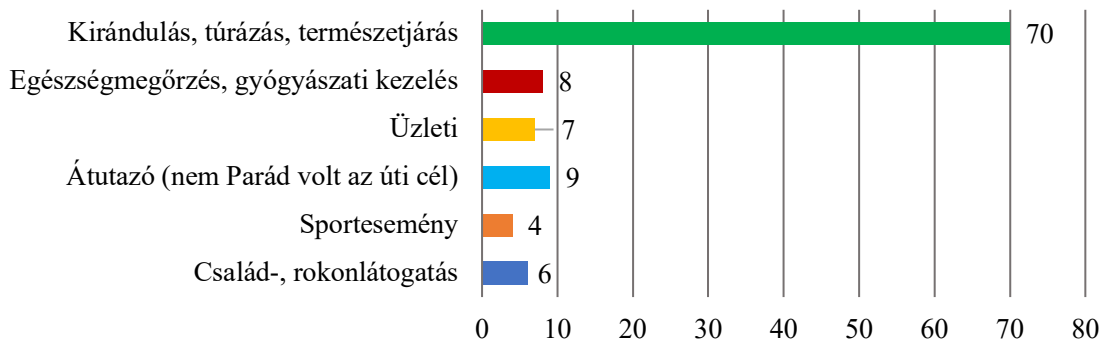

17. ábra Kivel érkezett? (forrás: saját szerkesztés)

A következő kérdés megválaszolásánál is több lehetőséget választhattak a kitöltők, hiszen, ha az illető már többször járt a településen, de nem mindig ugyanabból az okból és csak egy lehetőséget választhatott volna, akkor a kutatásom torz képet mutatott volna arra vonatkozóan, hogy milyen céllal érkeznek a településre a turisták.

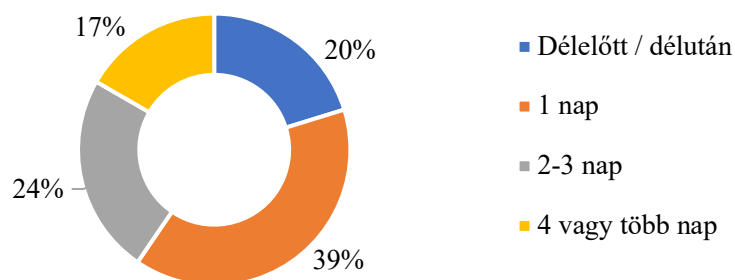

Az alábbi diagramból jól kiolvasható, hogy a legtöbb turista kirándulás céljából látogat el a településre, ugyanis ez a többi válasz közel tízszerese. Közel azonos arányban vannak azok, akik valamilyen egészségmegőrző, gyógyászati kezelés miatt jönnek ide vagy üzleti célból, esetleg nem is Parád volt az úti céljuk, csak átutaztak a településen. Ezen felül voltak, akik sportesemény miatt vagy pedig rokonlátogatás miatt keresték fel Parádot.

18. ábra Milyen céllal érkezett a településre? (forrás: saját szerkesztés)

A következő kérdés arra vonatkozott, hogy mennyi időt töltöttek el Parádon, ugyanis ebből kiderül, hogy mi az az időintervallum, amit leginkább kedvelnek a turisták, mennyi időt hajlandók eltölteni egy vidéki településen.

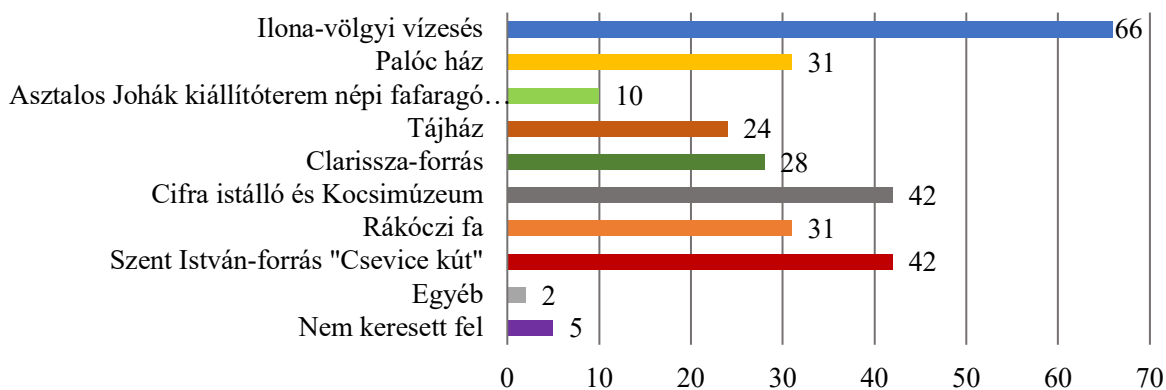
19. ábra Mennyi időt töltött Parádon? (forrás: saját szerkesztés)

Ahogy azt a válaszokból is láthatjuk, viszonylag azonos arányban vannak a különböző hosszúságú időtöltések, nincsenek kiugróan magas vagy alacsony számok, azonban láthatjuk, hogy a legtöbben az 1 napos kirándulásokat preferálják, míg a legkisebb arányban a 4 vagy több napot eltöltött válaszadók vannak. Ez azért is lehet, mert ahogy azt a válaszadók lakóhelyéből is láthattuk, viszonylag sokan látogattak el a településre olyan helyről, ami nincs olyan messze, tehát ők megtehették, hogy egy napot töltsenek

csak el, míg azok, akik messzebről látogatják meg Parádát, ők inkább több napra tervezik a kikapcsolódásukat.

A következőkben arra kerestem a választ, hogy akik ellátogatnak Parádra, milyen látnivalókat keresnek fel. Ebben az esetben is több választ jelölhettek be a kitöltők, így a diagramon azt láthatjuk, hogy mely látnivalók mennyire népszerűek egymáshoz viszonyítva.

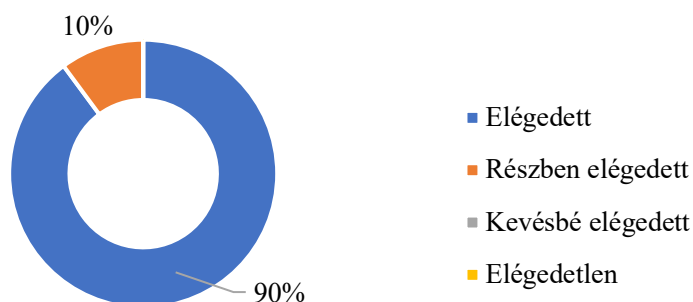
Látható, hogy a legnépszerűbb az Ilona-völgyi vízesés volt. Saját tapasztalatból tudom, hogy a legtöbben, ha meghallják Parád nevét, akkor egyből összekapcsolják a vízeséssel, amit a kutatásom is alátámaszt, hiszen oda látogattak el a legtöbben. A második helyen áll a Szent István-forrás, illetve a Cifra istálló. Ezután közel azonos arányban látogattak el a Rákóczi fához, illetve a Palóc házba. Sajnos a Palóc ház jelenleg nem látogatható, így akik az elmúlt időszakban keresték fel a települést, azoknak nem volt lehetőségük betekinteni oda. A kevésbé népszerű látnivalók közé tartozik a Parádóhután található Clarissza-forrás, illetve a parádi tájház. A legutolsó helyen szerepel az Asztalos Johák fafaragó kiállítás, ami véleményem szerint azért lehetséges, mert az idelátogató turisták nem kapnak megfelelő tájékoztatást arról, hogy hol is található vagy egyéb információkat a kiállításról.

20. ábra Milyen látnivalókat keresett fel? (forrás: saját szerkesztés)

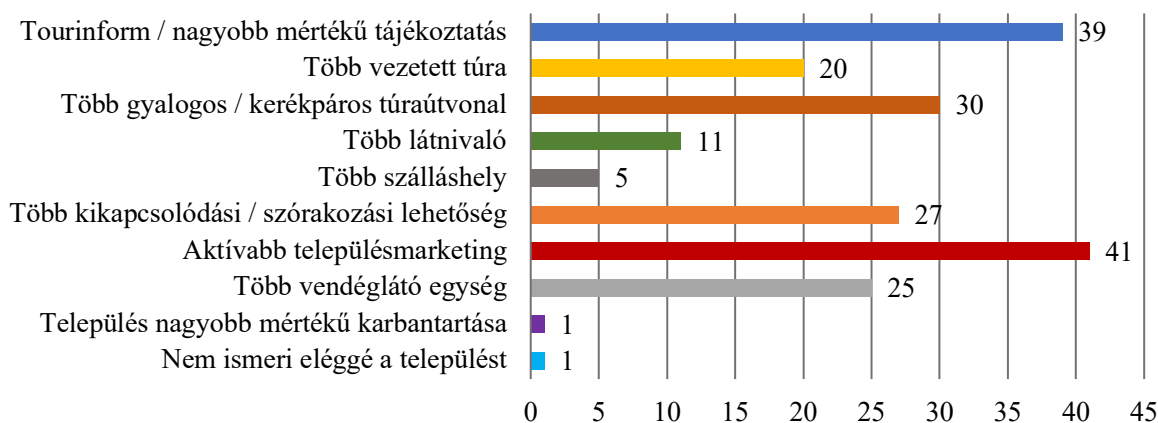
Fontosnak tartottam megkérdezni, hogy mennyire voltak elégedettek a látnivalók színvonalával, ugyanis, ha sok az elégedetlen turista, az azt jelzi, hogy valamin változtatni kell a településnek, fejleszteni a látnivalókat.

A válaszokból azonban az derül ki, hogy a válaszadók 90%-a elégedett az itt látottak színvonalával, míg 10%-k csak részben elégedett. Kevésbé elégedett és elégedetlen válaszok nem érkeztek. Ez az arány azt tükrözi, hogy a látnivalók szépen rendben vannak tartva, nincsenek elhanyagolva, azonban mindig akad fejleszteni való.

21. ábra Mennyire volt elégedett a látnivalók színvonalával? (forrás: saját szerkesztés)

A következő kérdés, véleményem szerint a kérdőív egyik legfontosabb kérdése a kutatásom szempontjából. Arra kerestem a választ, hogy az idelátogatók mit hiányolnak leginkább a településről, mi az, amire szerintük szüksége lenne Parádnak. Ebben az esetben is több válaszadási lehetőség volt.

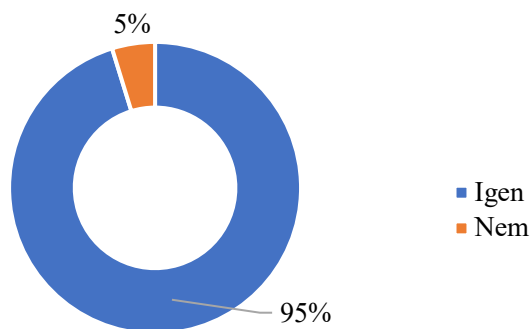

22. ábra Ön szerint mire lenne szükség a településen? (forrás: saját szerkesztés)

A diagramról jól leolvasható, hogy a kitöltők szerint nagy szüksége lenne aktívabb településmarketingre. Ez a kérdés összekapcsolható azzal az eredménnyel, hogy honnan hallottak először a településről, hiszen ez is jól mutatja, hogy sajnos nem fektet a település elég nagy hangsúlyt arra, hogy reklámozza magát, megjelenjen egyre több internetes, közösségi média felületen, így az emberek nagy többségéhez nem jut el

információ a településről. Emellett hiányzik még egy tourinform vagy pedig nagyobb mértékű tájékoztatás. Ennek fontos szerepe lenne, hiszen az idelátogatók nem tudnak kellő mértékben tájékozódni a helyi látnivalókról, természeti helyekről, ami miatt azok látogatottsága csökken. Jó példa erre az előbb említett fafaragó kiállítás. Ezen felül több túraútvonalra, szórakozási lehetőségre és vezetett túrára vágnának a települést felkeresők. Ami még fontos, hogy több vendéglátó egységre lenne szükség, ugyanis az idelátogatók számához képest elenyésző a számuk. Legkevesebben a több szálláshelyet jelölték, ami azért releváns, mivel ahogy a dolgozatomban már korábban említettem a település méretéhez képest a szálláshelyek száma meglehetősen magas. 1 válaszadó szerint kellene jobban karbantartani a települést, ugyanis azzal érvelt, hogy a 2023. nyarán történt viharkár maradványai sokáig nem kerültek eltakarításra. 1 válaszadó pedig nem ismerte annyira a települést, hogy véleményt tudjon mondani ezzel kapcsolatban.

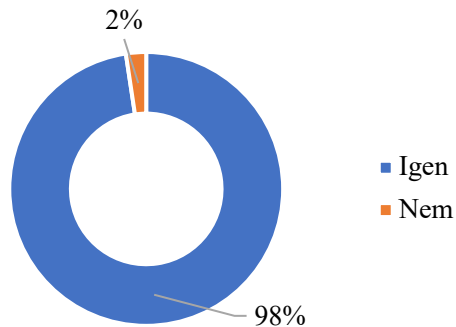
Lehetőségük volt válaszolni arra is, hogy tervezik-e, hogy újra eljönnek Parádra. A kitöltők 95%-a tervezi, hogy újra meglátogatja a települést, 5%-a pedig nem.

23. ábra Tervezi, hogy újra ellátogat a településre? (forrás: saját szerkesztés)

Akik nemmel válaszoltak arra, hogy terveznek-e újra Parádra látogatni, azzal indokolták a válaszukat, hogy van túl messze van a lakóhelyüktől vagy pedig egynél többször nem szeretnének a településre jönni.

Arra a kérdésre, hogy ajánlaná-e az ismerőseinek a települést, a legtöbben (98%) igennel válaszolt, azonban 2% nem ajánlaná.

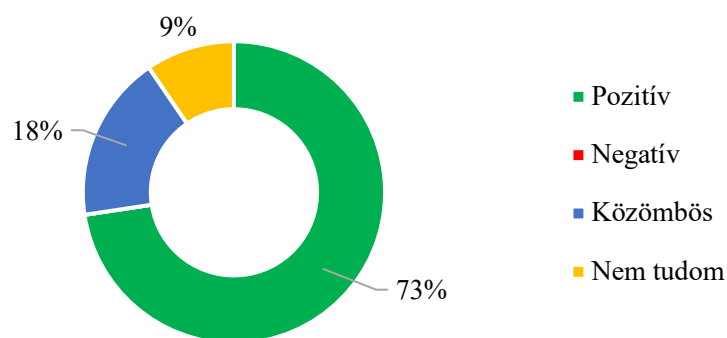

24. ábra Ajánlaná az ismerőseinek, mint úti célt? (forrás: saját szerkesztés)

Az a 2%, akik nem ajánlanák az ismerőseinek Parádót, nem indokolták meg, hogy miért nem.

A településen élő emberekről is megkérdeztem a kitöltőket, hogy milyen benyomást keltettek bennük, amikor a településre látogattak.

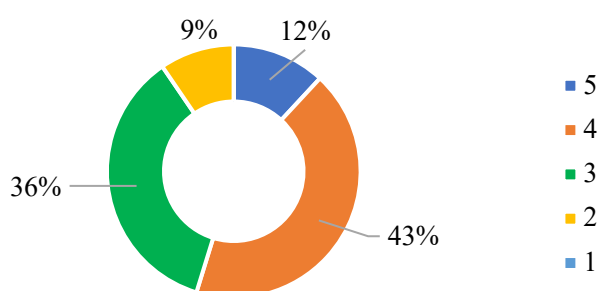
A válaszadók 73%-a úgy nyilatkozott, hogy pozitív élménye volt a parádi lakosokkal, míg 18%-nak közömbös, 9% pedig nem volt olyan személyes tapasztalata a helyiekkel, ami alapján véleményt tudott volna alkotni. Ami viszont pozitív visszajelzés a településnek, hogy nem érkezett olyan válasz, ami negatív benyomásról árulkodott volna.

25. ábra Milyen benyomást keltettek a településen élő emberek? (forrás: saját szerkesztés)

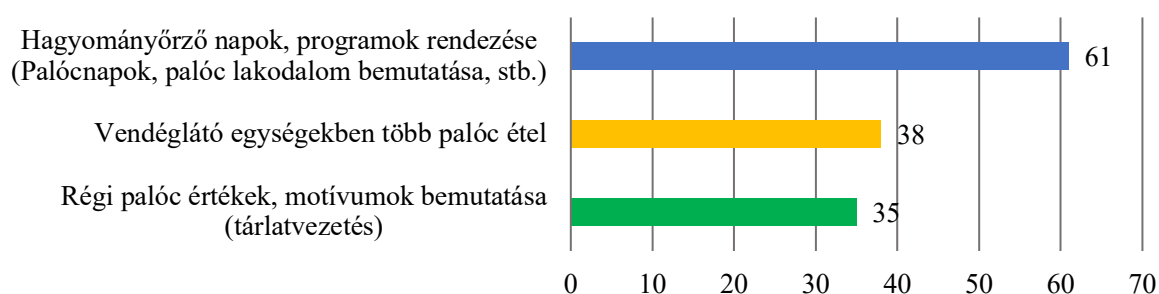
A kérdőív vége felé a kitöltőknek lehetőségük volt értékelni 1-től 5-ig terjedő skálán, hogy mennyire érzik a palóc jelenlétet a településen.

Legnagyobb arányban a 4-es fokozat szerepelt, tehát viszonylag nagy mértékben érezhető a palóc jelenlét, 36% mondta azt, hogy közepes vagy semleges a jelenlét, 9% választotta, hogy kevésbé érezhető és 12%-a a válaszadóknak jelölte be, hogy teljes mértékben érezhető a palócok jelenléte a településen. A válaszokból jól látszik, hogy fejlődnie kell Parádnak abban, hogy még inkább éreztesse az idelátogatókkal, hogy palóc település és ha már a „Palócok központjának” is mondják, akkor ahhoz híven tükrözze ezt a település arculata is.

26. ábra Ön szerint, milyen mértékben jelennek meg a településen a palóc értékek, motívumok, hagyományok? (forrás: saját szerkesztés)

Az utolsó kötelező kérdés arra irányult, hogy mi az, amiből jobban érezhetővé válna a palóc jelenlét a településen. Ebben az esetben is több válaszadási lehetőség volt.

27. ábra Ön miből érezné jobban a palócok jelenlétét a településen? (forrás: saját szerkesztés)

A válaszokból jól látható, hogy legtöbben a hagyományőrző napokat, programokat jelölték. Ennek oka az is lehet, hogy a településen hosszú évtizedek óta nem rendezték meg a Palócnapok nevű rendezvényt, ahol a résztvevők találkozhattak a palóc népviselettel kezdve, a palóc konyháig mindennel. Azonban ezt a Covid19 járvány óta

nem rendezték meg. A másik két lehetőséget közel azonos arányban jelölték, ami szerint több palóc étel kellene, hogy megjelenjen a helyi éttermekben, illetve nagyobb hangsúlyt kellene fektetni a régi palóc értékek bemutatására, tárlatvezetés formájában.

Az utolsó kérdésre nem volt kötelező válaszolni, azonban még így is 38 válasz érkezett rá. A legtöbben pozitív dolgokat írtak le, mint hogy szép, hangulatos település, leírták, hogy miért szeretnek ide járni, miért térnének vissza újra. Azonban akadt pár válasz, ami felkeltette az érdeklődésemet, ugyanis építő jellegű kritikát fogalmazott meg. Az egyik, véleményem szerint legszebb megfogalmazás a következő volt: „Parád egy csodaszép kis ékszerdoboz, amelyet még nem nyitottak ki teljesen.” Érkezett még olyan válasz, ami szintén erre utalt, ott a válaszadó úgy fogalmazott, hogy „Egy kivételes adottságokkal rendelkező település, ami nem tud élni a lehetőségeivel!”

Ezek a válaszok jól mutatják azt, hogy többek szerint is sokkal több lehetőség rejlik a településben, mint amivel jelenleg élni tud, tehát van még miben fejlődnie Parádnak.

5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Parád szerencsés helyzetben van a földrajzi elhelyezkedést illetően, hiszen a Mátrában fekszik, valamint a településtől nem messze található Magyarország legmagasabb pontja, a Kékes-tető, illetve szintén itt található az ország legmagasabb természetes vízesése, az Ilona-völgyi vízesés, ami nagy mértékben vonzza a kirándulni vágyókat. Parád könnyen megközelíthető mind Eger, mind Gyöngyös irányából a 24-es főút mentén. Környékbeli viszonylatban magas számban vannak szálláshelyek a településen, ezért a helyben vagy a környéken kirándulók akár több napos kikapcsolódást is tervezhetnek, hiszen nem okoz nehézséget szállást találni.

A település erdős területekkel van körbe véve, ami hozzájárul a vadállomány nagy méretéhez és sokszínűségéhez. Ez is nagy szerepet játszik a helyi turizmusban, hiszen ősszel a szarvasbögés a településre vonzza a turistákat, illetve a vadászatnak is nagy hagyománya van a környéken.

Parádon és környékén több természetes gyógyvizes forrás is található, amiknek köszönhetően folyhat a településen található Parádfürdői Állami Kórházban balneoterápia, de nem csak ott, hanem a helyiek, vagy akár a település nagyobb körzete számára is elérhető, boltokban és gyógyszertárakban, a Parádi kénes gyógyvíz, ami gyomor- és emésztési problémákra gyógymód lehet.

Ami probléma lehet, hogy a helyi szálláshelyek minőségéhez és mennyiségéhez képest, sajnos kevés és gyenge minőségűek a vendéglátóegységek. Ezen felül a községnek nincs számottevően aktív marketingje, ami miatt a célközönség egy részét elveszíti, hiszen több hirdetéssel és aktívabb közösségi média jelenléttel több emberhez juthatna el a település híre. Emellett hiányos a turisták tájékoztatása a településen, nincs megfelelően ellátva a környék tájékoztató táblákkal.

A vendéglátóegységek hiánya azt eredményezi, hogy hosszú távon egyre kevesebb lesz a visszatérő turista, ugyanis nem csak a látnivalók fontosak, és az, hogy legyen lehetőségük megszállni helyben, hanem a megfelelő minőségű éttermek, büfék is, hiszen, ha ez nem adott, nem csak a településen, de a környékén sem, akkor a legtöbben más úti célt fognak keresni és nem fognak visszatérni Parádra.

A palóc hagyományok nagy szerepet játszanak a település és környéke életében. Azonban, ha ezeket nem erősítik tovább, nem tartják fenn, akkor előbb-utóbb el fognak tűnni, ami

valamilyen szinten a térség identitását is átformálná egy másik irányba, pedig sokan nem csak a szép környékért látogatnak el Parádra, hanem hogy kicsit közelebről is megismerjék az itteni palóc hagyományokat.

Ha megnő a turistaforgalom, az magában foglalja azt is, hogy egyre több autó fogja használni a helyi utakat, ami azok minőségének romlásához vezethet. A településen alapvetően jó a közbiztonság, azonban fennáll a veszélye annak, hogy a megnövekedett turistaforgalom miatt ez romlani fog, hiszen minél több a turista valahol, annál nagyobb az esélye, hogy a helyet felfedezik maguknak a kisebb bűnözők.

5.1. Hipotézisek eredményei

A hipotéziseket az alábbi táblázatban összegeztem, annak fényében, hogy a vizsgálatuk egyértelmű eredményt hozott-e, illetve milyen mértékben teljesültek.

H1: Parádnak aktívabb falumarketingre van szüksége

A kérdőíves kutatás több kérdésének az eredményét összegezve azt láthatjuk, hogy az ideérkező turisták nagy többsége nem valamilyen hírközlési formában szerzett tudomást a településről, hanem ismerősök, családtagok által, ami azt mutatja, hogy a településnek nagyobb hangsúlyt kellene fektetni a reklámokra, közösségi média megjelenésre.

H2: A településre látogató turistáknak igénye van a nagyobb mértékű tájékoztatásra

A kérdőívre érkezett válaszok második legmagasabb arányban tartalmazták azt az állítást, miszerint a településen nincs megfelelő mértékű tájékoztatás, illetve szükség lenne egy helyi Tourinform kialakítására, hogy a környékről tájékozódhassanak az ide érkezők.

H3: Parád gazdaságfejlesztésében nagy szerepet játszik a turizmus

A dolgozatomban bemutatott szekunder kutatás adataiból jól látható, hogy a település idegenforgalmi adó bevétele évről évre növekszik (kivételem 2020. és 2021. a Covid19 járvány miatt). Az idegenforgalmi adó és az iparüzési adó egymáshoz viszonyított mértéke közel azonos, ebből is látszik, hogy a település meghatározó ágazata a turizmus.

H4: A palóc hagyományok nem kellő mértékben jelennek meg a település életében

A kérdőíves kutatásom alapján ez az állítás nem állja meg teljes mértékben a helyét, hiszen a válaszok többsége arra vonatkozott, hogy ha nem is teljes mértékben, de jelentős mértékben megtalálható a település életében a palóc jelenlét, azonban voltak arra vonatkozó válaszok is, hogy nem kellő mértékben érezhető ez.

H5: A palóc hagyományok fenntartása egyre nehezebb feladat

Mivel 2023-ban megszűnt a település hagyományőrző csoportja, ezért ez a feladat még nehezebbé vált a lakosok számára.

3. táblázat Hipotézisek eredménye (forrás: saját szerkesztés)

	Kérdőíves kutatás	Szekunder kutatás	Eredmény
H1	I	NV	Teljesült
H2	I	NV	Teljesült
H3	NV	I	Teljesült
H4	R	NV	Részben teljesült
H5	NV	I	Teljesült

Magyarázat: I = Teljesült; N = Nem teljesült; R = Részben teljesült; NV = Nem vizsgálható

5.2. Javaslatok

Közép- és hosszútávon is érdemes nagy hangsúlyt fektetni a már említett vendéglátóegységek fejlesztésére. Ugyanis, ha ezek megfelelő mennyiségben és minőségben lesznek elérhetőek a településen, akkor az idelátogató turisták száma is meg fog növekedni. Ez magával hozza azt is, hogy a helyi vállalkozóknak meg fog növekedni a forgalma, ezáltal még több forrás fog rendelkezésre állni a további fejlesztésekre.

Mindenképp érdemes további útfelújítások elvégzése és azok karbantartása, hiszen a turisták is szívesebben látogatnak el olyan helyekre, ahol megfelelő az út minősége, ezáltal könnyebb és kényelmesebb a látnivalók megközelítése is.

Ahogy már korábban említettem, gyógyturizmus ágazattal is foglalkoznak a település kórházában, azonban ennek a népszerűsítése és kiterjesztése kedvező hatással lenne a településre nézve.

A turisták tájékoztatása nem csak az interneten, közösségi felületeken fontos, hanem a településen is. Rövidtávon megvalósítható lenne a tájékoztató táblák kihelyezésén felül egy helyi Tourinform kialakítása is, ahol nem csak a környékbeli látnivalókról, azok megközelíthetőségéről tájékozódhatnának az emberek, hanem a helyi szálláshelyekről, vendéglátóegységekről is, ezzel még nagyobb forgalmat biztosítva a helyi vállalkozóknak.

Ezen felül pedig, ahogy a kutatásomból is kiderült, fontos lenne még inkább odafigyelni a palóc hagyományok őrzésére, bemutatására, hiszen a településre érkezők szeretnék közelebbről is megismerni a palóc sajátosságokat. Ez megvalósítható lenne például a vendéglátóegységekben megjelenő több palóc étellel, a kiállítóhelyeken a palóc értékeket bemutató tárlatvezetéssel, illetve a Palócnapokhoz hasonló hagyományőrző programok rendezésével.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

Dolgozatom végén szeretném összefoglalni, hogy a vizsgált témám feldolgozása során milyen módszereket használtam, melyek a főbb eredmények, milyen következtetéseket vontam le, illetve javaslatokat tettem.

A vizsgált témám Parád turisztikai fejlesztése volt, a palóc kulturális örökség segítségével.

Fontosnak tartottam, hogy első körben bemutassam a vizsgált települést, valamint annak környékét, hogy az olvasó el tudja térben helyezni Parádot, illetve egy átfogó képet kapjon arról, hogy miért is érdemes ellátogatni a településre. A bemutatott települések Parád, Bodony, Recsk, Sirok és Parászasvár voltak.

A téma feldolgozásában segítségemre volt a primer kutatásként felhasznált online kérdőív, illetve a szekunder kutatás leíró adatai is.

A primer kutatásom célközönségét azok a turisták alkották, akik már legalább egyszer jártak a településen valamilyen célból. Fontosnak tartottam, hogy lehetőleg olyan emberek válaszolják meg a kérdéseimet, akik nem a településen élnek, hiszen a turisták más szemmel látják az esetlegesen felmerülő problémákat, hiányosságokat, mint a helyiek. A kutatás eredményeképp egy átfogó képet kaptam arról, hogy mik azok a területek, amik fejlesztésre szorulnak, mik az erősségei, gyengeségei Parádnak.

A kérdőíves kutatásból kiderült, hogy az ide látogatók leginkább családdal érkeznek, kirándulás, természetjárás céljából. Legnépszerűbb látnivalók közé tartozik az Ilona-völgyi vízesés, Szent István-forrás, Cifra istálló és Kocsimúzeum, Rákóczi-fa és a Palóc ház. A Palóc ház sajnos 2020-ban leégett, bár helyreállítottak, azóta sem látogatható.

Az is kiderült, hogy a településre érkezők legnagyobb arányban az ismerőseiktől, rokonoktól hallottak Parádról és elenyésző számban vannak azok, akik valamilyen hírközlési felületről tájékozódtak. Ebből az következik, hogy a település nem fektet kellő hangsúlyt a falu népszerűsítésére, amit a kérdőív egyik kérdésére kapott válaszok alá is támasztanak, ugyanis a legtöbb válasz arra, hogy mire lenne szüksége a településnek, az volt, hogy aktívabb településmarketingre. Emellett nagy számban érkeztek válaszok arra vonatkozóan, hogy nem megfelelő a turisták tájékoztatása, szükség lenne egy helyi Tourinformra.

A kutatásom eredményei közül számomra a legmeglepőbb az volt, hogy az ide látogatók szerint kellő mértékben megjelenik a palóc jelenlét a településen, ugyanis azt gondoltam, hogy ez külső szemmel nem érzékelhető számottevő mértékben.

Az szekunder kutatásom eredményei alapján elmondható, hogy Parád életében meghatározó szerepe van a turizmusnak, hiszen az idegenforgalmi adó bevétele közel azonos arányban van az iparüzési adó bevétellel, illetve az itt eltöltött vendégéjszakák száma is folyamatosan emelkedik. 2022-re sikerült visszatérnie, sőt növekednie a Covid19 járvány előtti adatokhoz képest.

Sajnos a palóc hagyományok fenntartása egyre nehezebb feladattá vált, ugyanis amint említettem az egyik palóc jelkép, a Palóc ház nem látogatható, a helyi hagyományőrző egyesület előregedés miatt feloszlásra kényszerült, illetve az elmúlt években Palócnapok megrendezésére sem volt lehetősége a településnek.

Ezeket a hagyományokat úgy tudná megőrizni a település, ha nagyobb hangsúlyt fektetne a hagyományőrző napok, programok rendezésére, illetve a palóc értékek bemutatására. A vendéglátóegységek pedig több palóc ételt kínálnának a vendégeiknek.

Véleményem szerint, ahogy azt az egyik válaszadó is írta, Parád egy ékszerdoboz, amit még nem nyitottak ki teljesen. Parád turizmusát tekintve elmondható, hogy a földrajzi adottságok, természeti értékek, palóc hagyományok, gyógytényezők jelenléte, mind a település erősségei közé tartoznak. A gyengeségei egyben lehetőségei is, ugyanis, ha nagyobb hangsúlyt fektet Parád a településmarketingre, fejleszti a vendéglátóegységeket, tovább erősíti a palóc hagyományokat, akkor ezek mind hozzásegíthetik Parádot a további fejlődéshez, hozzájárulhatnak a turizmus fellendüléséhez a településen.

7. IRODALOMJEGYZÉK

- CSORTOS, B., & VASS, G. (2019). *Történet*. Forrás: Palócnapok: <http://palocnapok.hu/tortenet/>
- DEMECS, N. (2022. Február 3.). *Palóc népviseleti hagyományok térségünkben*. Forrás: Kékes Online: <https://kekesonline.hu/2022/02/03/paloc-nepviseleti-hagyomanyok-tersegunkben/>
- FARKAS, P. (1911). Nógrád vármegye népe. In S. BOROVSZKY (Szerk.), *Magyarország vármegyéi és városai* (XIII. Nógrád vármegye. kötet, old.: 165. o.). Budapest, Magyarország: Országos Monográfia Társaság.
- FENYVESI, É. (2023). Általános és specifikus alapfogalmak. *Multidiszciplináris kihívások, Sokszínű válaszok*(1.), 125. o.
- GULYÁS, É., & SZABÓ, L. (1989). Jeles napok. In F. BAKÓ, *Palócok IV.* (IV.. kötet, old.: 309). Eger, Heves, Magyarország: Heves Megyei Múzeumok Igazgatósága.
- GULYÁS, É., & SZABÓ, L. (1989). Jeles napok. In F. BAKÓ, *Palócok IV.* (IV.. kötet, old.: 340. o.). Eger, Heves, Magyarország: Heves Megyei Múzeumok Igazgatósága.
- GULYÁS, É., & SZABÓ, L. (1989). Jeles napok. In F. BAKÓ, *Palócok IV.* (IV.. kötet, old.: 408-409. o.). Eger, Heves, Magyarország: Heves Megyei Múzeumok Igazgatósága.
- GYULYÁS, A. (2021). *Rákóczi-fa, Parádfürdő*. Forrás: Természetjáró: <https://www.termeszettjaro.hu/hu/poi/termeszeti-emlek/rakoczi-fa-paradfuerto/57089182/>
- JENKEI, L. (2002). *Idegenforgalmi értelmező kézikönyvtár*. Budapest: BGF-KVIFK.
- KAPROS, M., LENGYEL, Á., & LIMBACHER, G. (szerk.). (2002). *A Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve* (XXVI.. kötet). Balassagyarmat, Nógrád, Magyarország: Nógrád Megyei Múzeum Igazgatósága.
- KARDOS, Z. (2011). A turizmus alapjai. In Z. KARDOS, *Turisztikai ismeretek* (old.: 7). Keszthely, Zala, Magyarország: K. n.
- KINCSES, G., BORBÁS, I., MIHALICZA, P., VARGA, E., & UDVARDY, E. (2009). A gyógyturizmus tendenciái a világban. *Egészségügyi gazdasági szemle*, 47.(5.), 33-37. o.
- KIS, K., & PESTI, K. (2015). Szegedi élelmiszeripari hungarikumok helyzete, lehetőségei a globalizáció és a lokalizáció kölcsönhatásában: eredet, hagyomány és minőség szögediesen. (K. KIS, Szerk.) *Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok*, X.(2.), 9-34. o.
- KÓRÓDI, M. (2006). *A vidéki turizmusfejlesztés összefüggései a magyarországi kistérségekben* *Doktori értekezés*. Gödöllő: Szent István Egyetem.
- KOVÁCS, D. (2020). DECADES OF RURAL TOURISM DEVELOPMENT IN HUNGARY. *At the border of old and new rural tourism?*
- KOVÁCS, T. (2000). *Integrált vidékfejlesztés V. Falukonferencia*. (T. KOVÁCS, Szerk.) Pécs: MTA Regionális Kutatások Központja.
- KULCSÁR, D. (2013). Turizmusföldrajz. In L. JENEY, D. KULCSÁR, & I. TÓZSA, *Gazdaságföldrajzi tanulmányok közgazdászoknak* (old.: 153-173. o.). Budapest: BCE Gazdaságföldrajz és Jövőkutatás Tanszék.
- LENGYEL, Á. (2019). A palóc táplálkozás archaikus jellemzői. In E. GRÉCZI-ZSOLDOS (Szerk.), *Sokszínű tudomány Nógrádban* (old.: 104. o.). Miskolc: Magyar Tudományos Akadémia Miskolci Területi Bizottsága.

- LENGYEL, M. (1992). *A turizmus általános elmélete*. Budapest: VIVA Reklámügynökség.
- LENGYEL, M. (2004). *A turizmus általános elmélete*. Budapest: Heller Farkas Gazdasági és Turisztikai Szolgáltatások Főiskolája.
- MOLNÁR, C., & REMENYIK, B. (2017). A FALUSI TURIZMUS HELYZETE ÉS FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI. (J. KÁPOSZTA, Szerk.) *Studia Mundi - Economica*, 45-47. o.
- OEFS. (2007). Országos egészségturizmus fejlesztési stratégia. (old.: 9. o). Budapest: Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium.
- PALÁDI-KOVÁCS, A. (1989). A Palócföld kiterjedése. In F. BAKÓ, *Palócok I.* (I. kötet, old.: 137-162). Eger: Heves Megyei Múzeumok Igazgatósága.
- PRZECLAWSKI, K. (1993). Tourism as the Subject of Interdisciplinary Research. In D. G. PEARCE, & R. W. BUTLER, *Tourism research: critiques and challenges* (old.: 9. o.). London, UK: Routledge.
- SZABÓNÉ IVÁNYI, E. (2001). Gyopárosfürdő idegenforgalmi fejlesztése. Budapest: Budapest Gazdasági Főiskola.
- TASNÁDI, J. (2002). *A turizmus rendszere*. Budapest: Aula Kiadó.
- ZSÓTÉR, B. (2007). A Hotel Nonius szolgáltatásait igénybe vevők földrajzi megoszlása. *Agrár- és Vidékfejlesztési Szemle, II.(2.)*, 201-206. o.

8. ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra A turizmus rendszere és környezete (forrás: (LENGYEL M. , 1992))	6
2. ábra Palóc népviselet (forrás: kekesonline.hu).....	16
3. ábra Parád lakónépessége 2012-2022 között (fő) (forrás: https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp).....	26
4. ábra Parád természetes szaporodása 2012-2022 között (ezrelék) (forrás: https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp).....	27
5. ábra Parád vándorlási egyenlege 2012-2022 között (ezrelék) (forrás: https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp).....	27
6. ábra Parád öregedési indexe 2012-2022 között (forrás: https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp).....	28
7. ábra Nyilvántartott álláskeresők száma 2012-2022 között (fő) (forrás: https://www.oeny.hu)	28
8. ábra Regisztrált gazdasági szervezetek 2012-2022 között (db) (forrás: https://www.oeny.hu)	29
9. ábra Adóköteles vendégéjszakák száma Parádon 2013-2023 között (db) (forrás: Önkormányzati adatbázis)	31
10. ábra Az idegenforgalmi- és az iparüzési adó bevételek egymáshoz viszonyított aránya Parádon 2017-2022 között (ezer Ft) (forrás: ksh.hu).....	32
11. ábra Az idegenforgalmi- és az iparüzési adó bevételek egymáshoz viszonyított aránya Magyarországon 2017-2022 között (millió Ft) (forrás: ksh.hu).....	32
12. ábra Fehér-kői kilátó (forrás: Les Norbert fotója)	33
13. ábra Rákóczi-fa védőházának építése (forrás: Mudriczki József polgármester úr fotója).....	34
14. ábra A megkérdezettek nemek szerinti megoszlása (forrás: saját szerkesztés)	35
15. ábra A megkérdezettek lakóhelye (forrás: mapcustomizer.hu, saját kutatás adatai alapján)	36

16. ábra Honnan hallott először a településről? (forrás: saját szerkesztés).....	37
17. ábra Kivel érkezett? (forrás: saját szerkesztés)	38
18. ábra Milyen céllal érkezett a településre? (forrás: saját szerkesztés)	39
19. ábra Mennyi időt töltött Parádon? (forrás: saját szerkesztés)	39
20. ábra Milyen látnivalókat keresett fel? (forrás: saját szerkesztés)	40
21. ábra Mennyire volt elégedett a látnivalók színvonalával? (forrás: saját szerkesztés).....	41
22. ábra Ön szerint mire lenne szükség a településen? (forrás: saját szerkesztés)	41
23. ábra Tervezi, hogy újra ellátogat a településre? (forrás: saját szerkesztés).....	42
24. ábra Ajánlaná az ismerőseinek, mint úti célt? (forrás: saját szerkesztés).....	43
25. ábra Milyen benyomást keltettek a településen élő emberek? (forrás: saját szerkesztés)	43
26. ábra Ön szerint, milyen mértékben jelennek meg a településen a palóc értékek, motívumok, hagyományok? (forrás: saját szerkesztés)	44
27. ábra Ön miből érezné jobban a palócok jelenlétét a településen? (forrás: saját szerkesztés) 44	

9. TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. táblázat A megkérdezettek születési éve (forrás: saját szerkesztés).....	36
2. táblázat A megkérdezettek iskolai végzettsége szerinti megoszlás (forrás: saját szerkesztés) .	37
3. táblázat Hipotézisek eredménye (forrás: saját szerkesztés).....	48

10.MELLÉKLETEK

1. sz. melléklet

Kérdőív – Parád turisztikai fejlesztése a palóc kulturális örökség segítségével

1. Járt-e már Parádon?
  - Igen
  - Nem
2. Neme
3. Születési év
4. Lakóhely (település, ahonnan érkezett)
5. Iskolai végzettsége
6. Honnan hallott először a településről?
  - Ismerősök, család, barátok
  - TV, rádió
  - Újság, szórólap
  - Közösségi média (Facebook, Instagram, stb.)
  - Internet
  - Egyéb
7. Kivel érkezett?
  - Családdal
  - Barátokkal
  - Házastárssal/Élettárral
  - Egyedül
  - Egyéb
8. Milyen céllal érkezett a településre?
  - Kirándulás, túrázás, természetjárás
  - Egészségmegőrzés, gyógyászati kezelés
  - Üzleti
  - Átutazó (nem Parád volt az úti cél)
  - Egyéb
9. Mennyi időt töltött Parádon?
  - Délelőtt / délután
  - 1 nap
  - 2-3 nap
  - 4 vagy több nap
10. Milyen látnivalókat keresett fel?
  - Ilona-völgyi vízesés
  - Palóc ház
  - Asztalos Johák kiállítóterem népi fafaragó hagyatéki kiállítása
  - Tájház
  - Clarissza-forrás
  - Cifra istálló és Kocsimúzeum
  - Rákóczi fa
  - Szent István-forrás "Csevice kút"
  - Egyéb
11. Mennyire volt elégedett a látnivalók színvonalával?
  - Elégedett
  - Részben elégedett
  - Kevésbé elégedett
  - Elégedetlen
12. Ön szerint mire lenne szükség a településen?
  - Tourinform / nagyobb mértékű tájékoztatás
  - Több vezetett túra
  - Több gyalogos / kerékpáros túraútvonal
  - Több látnivaló
  - Több szálláshely
  - Több kikapcsolódási / szórakozási lehetőség
  - Aktívabb településmarketing
  - Több vendéglátó egység
  - Egyéb
13. Tervezi, hogy újra ellátogat a településre?
  - Igen
  - Nem
14. Ha nem, mi az oka ennek?
15. Ajánlaná az ismerőseinek, mint úti célt?
  - Igen
  - Nem
16. Ha nem, mi az oka ennek?
17. Milyen benyomást keltettek a településen élő emberek?
  - Pozitív
  - Negatív
  - Közömbös
  - Nem tudom
18. Ön szerint, milyen mértékben jelennek meg a településen a palóc értékek, motívumok, hagyományok? (5 - teljes mértékben, 1 - egyáltalán nem)
  - 5
  - 4
  - 3
  - 2
  - 1
19. Ön miből érezné jobban a palócok jelenlétét a településen?
  - Hagyományörző napok, programok rendezése (Palócnapok, palóc lakodalom bemutatása, stb.)
  - Vendéglátó egységekben több palóc étel
  - Régi palóc értékek, motívumok bemutatása (tárlatvezetés)
20. Mi a véleménye összességében Parádról?

Magyarázat:

  - Egy válaszlehetőség jelölhető
  - Több válaszlehetőség jelölhető

11.NYILATKOZATOK

Hallgatói nyilatkozat

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Hódosi Zsuzsanna
A Hallgató Neptun kódja: SES0AM
A dolgozat címe: Parád turisztikai fejlesztése a palóc kulturális örökség segítségével
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Vidék- és Területfejlesztési Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

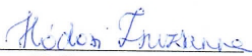
A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: Gödöllő, 2024. április 21.

Hallgató aláírása

Konzulensi nyilatkozat

NYILATKOZAT

Hódosi Zsuzsanna (SES0AM) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre **javaslom** / **nem javaslom**.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen **nem**

Kelt: Gödöllő, 2024. április 21.

---

belső konzulens